

A

metodika

1. Úvod k průvodci simulovanými soudy	3
2. Simulovaný soud jako unikátní metoda výuky	9
3. Jak nadchnout pro simulovaný soud	13
4. Přípravné aktivity	17
5. Jak zorganizovat simulovaný soud	25
6. Jak vést simulovaný soud	31
7. Soudní řízení v teorii a praxi	35
7a. Civilní řízení	37
7b. Trestní řízení	43
8. Jak hodnotit simulovaný soud	51

1

Úvod k průvodci simulovanými soudy

Úvodní kapitola vás ve stručnosti provede strukturou a obsahem průvodce simulovanými soudy a nabídne tipy, jak s ním pracovat, včetně návodu na rychlé použití. Najdete zde také vysvětlení základních pojmů, které v průvodci používáme, a představíme vám celý kolektiv autorů.

Těší nás, že se vám do rukou dostal náš průvodce. Vznikl především pro studenty pražské Právnické fakulty, kteří budou chystat simulovaný soud¹ v rámci některého z předmětů Street Law.² Inspiraci pro uspořádání simulovaného soudu či výuku práva v něm ovšem mohou najít i studenti jiných právnických fakult či učitelé na středních či základních školách.

Hned v úvodu bychom vás rádi povzbudili. I když se může zdát, že uspořádat „celý ten“ simulovaný soud je velká práce a jen stěží se vám to může podařit, naše zkušenosti mluví opačně: organizace sice stojí nějaký čas a nervy, ale zpravidla se vám vše bohatě vrátí. A i když se vše nepovede stoprocentně, není to žádná tragédie – studenti si i tak odnesou silný a unikátní zážitek. Navíc, mnoho práce i nervů vám, doufáme, ušetří právě tento průvodce.

Jaký materiál držíte v rukou

Cílem tohoto průvodce je pomoci studentům právnických fakult (a dalším zájemcům) co nejlépe zorganizovat simulovaný soud pro studenty středních, případně základních škol. Jde o praktický návod pro všechny fáze simulovaného soudu: přípravu, vedení i následnou reflexi. Věříme, že průvodce má řadu předností:

1. Bližší popis toho, co myslíme „simulovaným soudem“, najdete níže v této kapitole. Více o celé metodě se dočtete v kapitole 2.
2. Více o programu Street Law najdete níže.

- » Je přehledný – při psaní textů jsme se snažili být struční a výstižní a místo dlouhých odstavců používat raději odrážky. A zejména jsme přichystali mnoho materiálů, které stačí vytisknout a použít ve třídě. Jsou to čtyři kompletně připravené případy, jeden kratší soud, řada přípravných aktivit a ukázky nejdůležitějších právních dokumentů (rozsudek, žaloba, plná moc).
- » Zaměřuje se na pořádání simulovaných soudů pro nepravvníky – studenty středních a základních škol. To ho odlišuje od ostatních (několika málo) materiálů, které se v České republice zabývají tzv. Moot Courty.³ Ostatní materiály vesměs radí studentům práv, jak uspět v mezinárodních moot-courtových soutěžích, ve kterých proti sobě stojí studenti z různých právnických fakult. V tomto se náš materiál hrdě hlásí k tradici Street Law, jejímž posláním je zvyšovat právní gramotnost nepravvníků a přispívat tím mimo jiné k větší důvěře laické veřejnosti v právní stát.
- » Nabízí inspiraci, spíše než aby dogmaticky stanovoval, jak se má co dít. I když jsme za pět let pořádání simulovaných soudů na českých středních školách shromáždili nezanedbatelné množství zkušeností, rozhodně si nemyslíme, že máme na jejich pořádání patent. Úspěch dalších simulovaných soudů nezávisí na tom, jak přesně jejich organizátoři půjdou v našich stopách. Průvodce nabízí řešení a shrnuje naše zkušenosti. Současně nechává prostor pro vaši osobní invenci a přemýšlení. Budeme rádi, když s našimi materiály budete pracovat kreativně a dáte nám vědět, co se vám osvědčuje a co nikoli. I my sami jsme ostatně stále jen na cestě.

Komu je průvodce určen

Abychom předešli případnému zklamání těch, kteří podle nás v tomto průvodci nenajdou, co hledají, tak předesíláme: nejedná se o materiál, který pomůže studentům práv v přípravě na vysokoškolské právní Moot Court soutěže. Naleznou zde sice inspiraci pro svou přípravu, ale jde spíše o informace pro doplnění, než že by jim pomohly zvítězit na mezinárodním kolbišti.

Studenti právnických fakult

Průvodce je především určen studentům práv, kteří pořádají simulované soudy na středních, ale i základních školách. Simulované soudy obvykle probíhají v rámci programu Street Law,⁴ mohou se ale konat i nezávisle na něm. V celé publikaci těmto

studentům právnických fakult říkáme facilitátoři (viz definice základních pojmů níže).

Na základě zkušeností s pořádáním simulovaných soudů se studenty pražské Právnické fakulty víme, že vysokoškolští studenti (facilitátoři) jsou schopni připravit velmi kvalitní simulovaný soud. A to i přesto, že ještě nesložili z příslušného právního odvětví zkoušku nebo klauzurní práci (byť jim jejich složení určitě pomáhá). Současně víme, že přichystat simulovaný soud „na zelené louce“ vyžaduje nemalé úsilí, do kterého se ne každý v rámci své středoškolské praxe pustí, zejména tváří v tvář nadcházejícímu zkuškovému.⁵ Navíc opravdu povedený simulovaný soud znamená daleko víc, než jen „rozdat studentům role a nechat je hrát“. Kvalitní příprava, vedení a zejména pak reflexe simulovaného soudu může zkušenost ze soudní síně povýšit o celou další úroveň (ne-li o víc). O tom, jak plně využít potenciál metody simulovaných soudů, se víc dočtete v kapitolách 3 a 5, o reflexi pak v kapitole 8.

Učitelé středních a základních škol

Inspiraci v tomto průvodci mohou nepochybně najít i učitelé na středních i základních školách. Pokud učí základy společenských věd, dějepis nebo český jazyk, není důvod, proč by nemohli některé prvky soudního jednání úspěšně zapojit do výuky. Mohou k tomu využít celé předpřipravené případy (část B), nebo drobnější aktivity (kapitola 4). Dokážeme si ovšem představit, že soudní proces zinscenuje i schopný (a výzvy milující) fyzikář nebo chemik. Cožpak se v historii těchto exaktních disciplín

3. Simulované řízení před soudem vyššího stupně (více viz přehled základních pojmů níže).
4. Na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, ze které pochází všichni autoři této publikace, máme zkušenosti zejména se středoškolským publikem. Setkáváme se prakticky výhradně se studenty víceletých gymnázií, kde vyučujeme mladé lidi ve věku 11–15 let. Přesto se domníváme, že mnohé naše zkušenosti jsou – po jistých úpravách – použitelné i pro žáky druhých stupňů základních škol. Ostatně, program Street Law je ve světě často realizován také na základních školách, a to včetně pořádání simulovaných soudů. V České republice se výuce na základních školách více věnují kolegové z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Typově je možné simulované soudní jednání pořádat pro jakýkoli typ školy: gymnázia, obchodní akademie, střední odborná učiliště... Samozřejmě vždy je třeba respektovat specifika dané školy a třídy.
5. V rámci programu Street Law na PF UK studenti odchází vyučovat základy práva na vybranou střední školu a mnozí z nich na závěr své praxe (v rozsahu cca 10 vyučovacích hodin) pořádají pro své středoškolské třídy simulovaný soud.

vědci nepřeli o celou řadu poznatků? Proč tedy studentům tyto rozepře, pro které někdy i vzplály hranice s kacíři, nepřiblížit rekonstrukcí dobového sporu?

Co v průvodci najdete

Průvodce se skládá z Metodiky (část A), ve které popíšeme metodu simulovaného soudu a její využití při výuce, a z připravených materiálů pro čtyři konkrétní soudní případy (část B). Část A a úvod k části B tvoří sešité listy, materiály ostatní materiály necháváme volné, aby se vám lépe kopírovaly. Každý případ najdete v samostatných deskách, které imitují skutečný soudní spis. Pro materiály týkající se občanského práva procesního používáme symbol peněz, trestně právní proces označujeme symbolem pout.

Metodika (část A)

- » **Kapitola 2 – Simulovaný soud jako unikátní metoda výuky**
Zde se dočtete víc o samotné metodě výuky práva pomocí simulovaných soudů – v čem spočívá, jaké sleduje cíle, jaké má fáze, jaká má pozitiva a proč ji do výuky zařazovat.
- » **Kapitola 3 – Jak nadchnout pro simulovaný soud**
V této kapitole jsme pro vás shromáždili argumenty z praxe, které vám pomohou přesvědčit učitele, studenty, ředitele i sami sebe o tom, že má smysl simulované soudy pořádat. Najdete zde i pasáže z Rámcových vzdělávacích programů a Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, na které zpravidla učitelé i ředitelé dobře slyší.
- » **Kapitola 4 – Přípravné aktivity**
V rámci přípravy na samotný simulovaný soud můžete použít řadu „rozcvičovacích“ a motivačních aktivit. Zaberou deset až třicet minut a studenti si na nich vyzkouší, jak soud může probíhat, a zkusí se vžít se do jedné ze stran soudu. V případě nedostatku času můžete zařadit tyto krátké aktivity namísto „pořádného“ simulovaného soudu.
- » **Kapitola 5 – Jak zorganizovat simulovaný soud**
Tato kapitola vás krok po kroku provede přípravou simulovaného soudu – na co při přípravě nezapomenout, jak vybrat vhodný případ a jak rozdělit role mezi studenty.
- » **Kapitola 6 – Jak vést simulovaný soud**
Poradíme vám, co říct na úvod simulovaného soudu, jak se během soudního jednání chovat, co dělat, když předseda soudu ztratí kontrolu nad řízením, obhájce obžalovaného

porušuje procesní pravidla nebo strany požadují předvolání svědků, jejichž role jste neobsadili, apod.

- » **Kapitola 7 – Soudní řízení v teorii a praxi**
V této kapitole podrobně popisujeme, jak vypadá soudní řízení ve skutečnosti a do jaké míry se od něj simulovaný soud liší. Můžete si zde zopakovat základy občanského či trestního práva procesního a dozvědět se, na kterých pravidlech je dobré lpět a bez kterých se simulovaný soud obejde.
- » **Kapitola 8 – Jak hodnotit simulovaný soud**
Zde se dočtete, jak dobře provést reflexi soudního jednání. Často se vůbec nestíhá nebo se omezí na „jak se vám to líbilo“ – což je obrovská škoda. Právě poctivě připravená a dobře odvedená reflexe dokáže ze soudního jednání udělat nedocenitelnou učební situaci i zkušenost. Připravili jsme pro vás přehledný návod, jak na to.

Případy (část B)

- » **Jak pracovat s připravenými materiály**
Tento návod poslouží především facilitátorům při přípravě simulovaného soudu. Názorně vysvětluje, které materiály a dokumenty je potřeba okopírovat a kterým studentům je dát. Nechybí ani obrázková legenda.
- » **Desky b0. Materiály pro studenty**
Zde najdete materiály pro studenty – zejména krok po kroku rozepsaná shrnutí soudního řízení, podle kterých studenti v roli soudců dokáží jednání nejen řídit, ale i při něm mluvit jako skuteční soudci. Dále jsou tu obecná zadání pro studenty v roli právních zástupců / obhájců, státních zástupců, soudců a znalců a také vzory právních dokumentů (rozsudku a žaloby).
- » **Desky b1. Případ: Hlídač, který dohlídal**
Soudní spis pracovněprávního případu, ve kterém jde o propuštění zaměstnance. Obsahuje také zadání pro 14 základních rolí.
- » **Desky b2. Případ: Když rozvod, tak rozvod**
Soudní spis občanskoprávního případu, včetně zadání pro 14 základních rolí.
- » **Desky b3. Případ: Nevinný žert?**
Soudní spis trestněprávního případu, ve kterém se jedná o sexuální obtěžování ve škole. Obsahuje také zadání pro 19 základních rolí.

» **Desky b4. Příklad: Zkouška dospělosti**

Soudní spis trestněprávního případu, který se týká řízení auta pod vlivem drog. Obsahuje také zadání pro 16 základních rolí.

Základní pojmy

» **Facilitátor**

Student právnické fakulty, který připravuje simulovaný soud pro studenty středních nebo i základních škol. Přiměřeně je pak facilitátorem též učitel na základní či střední škole, pokud se rozhodne simulovaný soud uspořádat sám. Facilitátoři jsou hlavní cílovou skupinou tohoto průvodce. Uznáváme, že se jedná o slovo v tomto kontextu nepříliš obvyklé. Hlavním důvodem, proč ho používáme, je snaha o srozumitelnost. Opakovaně jsme totiž naráželi na to, že se při vysvětlování principů fungování simulovaného soudu pletou studenti středních škol se studenty právnických fakult. Abychom nemuseli donekonečna upřesňovat, o které studenty zrovna v textu jde, přiklonili jsme se k výrazu „facilitátor“ pro označení vysokoškoláků. Ostatně tento výraz docela pěkně vystihuje, co je úkolem studentů právnických fakult při pořádání simulovaného soudu – napomoci učení středoškolských studentů, usnadnit komunikaci a porozumění mezi stranami pomyslného sporu, pomoci skupině pracovat efektivněji a co nejlépe využít svůj potenciál. Tedy „facilitovat“ průběh simulovaného soudu, a zprostředkovat tak středoškolským studentům co nejpřínosnější zkušenost.

» **Student**

Student střední školy, a to kteréhokoli typu, tj. gymnázia, střední odborné školy či středního odborného učiliště. Přiměřeně pak též žák základní školy.

» **Učitel**

Učitel na střední škole, a to kteréhokoli typu, tj. gymnáziu, střední odborné škole či středním odborném učilišti, případně na základní škole.

» **Reflexe**

Fáze simulovaného soudu, jejímž smyslem je ohlédnout se za proběhlým soudním jednáním, sdílet a strukturovat dojmy studentů, připomenout hlavní momenty, doplnit, co nebylo řečeno, zobecnit společný zážitek ze soudní místnosti a zformulovat přínosy. Tato fáze začíná poté, co soud vynese rozsudek a účastníci soudu vystoupí ze svých rolí (když obrazně i fakticky „sundají talár“).

» **Simulovaný soud**

Souhrnný pojem, kterým označujeme metodu výuky (nejen) na střední škole, jejímž základem je pořádání simulovaných soudů, tj. soudů, ve kterých jednotlivé role (soudců, státních zástupců, obhájců, svědků i znalců) hrají studenti středních škol pod vedením studentů právnických fakulty (facilitátorů). Používáme tento pojem, protože nám připadá nejpřesnější. Zahrnuje v sobě „soudní jednání“, „soudní líčení“ i „veřejné či vazební zasedání“ soudu, které odkazují zejména k hlavnímu líčení, tj. jednání v soudní místnosti. Je i širší než „soudní řízení“, které obsahuje i jednání soudu před či po hlavním líčení (např. zaslání žaloby protistraně a vypracování vyjádření, nabytí právní moci rozsudku, sepsání odvolání). Simulovaný soud coby metoda výuky v sobě nicméně zahrnuje i přípravu soudu (výběr případu, vypracování a přidělení rolí, práci se studenty před vstupem do soudní místnosti) a reflexi soudního jednání (sdílení zážitků ze soudní místnosti, jejich strukturování a zobecnění). Jedná se nicméně o soud „simulovaný“, tj. nikoli reálný, neboť jednotlivé role hrají studenti. Někdy se pro simulovaný soud používá i označení Moot Court, což však není přesné (viz níže). Současně jsme si vědomi toho, že ze stylistických důvodů v tomto průvodci místy používáme také výrazy „soudní líčení“ či „soudní jednání“, přičemž jimi máme na mysli simulovaný soud.

» **Moot Court (moot = angl. debata, court = angl. soud)**

Označení pro simulované řízení před soudem vyššího typu, v rámci kterého jsou již otázky skutkové / důkazní v zásadě zodpovězeny (tj. neprovádí se důkazy), důraz je kladen na právní argumentaci. V českém prostředí ovšem bývá tento výraz používán i jako souhrnný pojem pro všechna simulovaná soudní řízení (tj. Moot Court, Mock Trial i simulovaný soud).

» **Mock Trial (mock = angl. hraný, předstíraný, trial = angl. proces)**

Označení, které se používá v USA pro simulované prvoinstanční řízení, v rámci kterého jsou prováděny důkazy (vyslýchání svědci, čteny listiny, zváni znalci) a přinášeny právní argumenty. Simulovaný soud, jak je popsán výše, tedy v amerických reáliích odpovídá označení Mock Trial a nikoli Moot Court.

» **Street law**

Program zaměřený na zvyšování právní gramotnosti neprávnicků. Vznikl v roce 1972 na Georgetown University v americkém Washingtonu, odkud se rozšířil po celém světě. Jeho základem je spolupráce mezi právnickou fakultou

a středními či základními školami, veřejnými institucemi či neziskovým sektorem. Studenti práv chystají pod pedagogickým dozorem vyučujících fakulty interaktivní lekce pro žáky a studenty základních a středních škol, příslušníky nejrozličnějších menšin či například vězňů. Na Právnické fakultě UK běží program Street Law od roku 2009 pod vedením M. Urbana a zaměřuje se zejména na střední školy. Proto i tento průvodce cílí primárně na studenty právnických fakult (facilitátory) a středoškolské simulované soudy. Průvodce nicméně mohou využít i učitelé na základních či středních školách.

Jak s průvodcem pracovat

- » Pokud je to možné, doporučujeme vyhradit si volný víkend a celého průvodce si v klidu projít. Neskromně si myslíme, že jsme do jeho stránek vtiskli dost zkušeností s pořádáním simulovaných soudů na to, aby se vám to vyplatilo.
- » Pokud si musíte vybrat jen některé části průvodce, které stihnete přečíst, řiďte se jejich nadpisy. Zatímco některé radí, jak vůbec simulovaný soud na škole prosadit, jiné pomáhají s jeho organizací a reflexí. Vyberte si tedy kapitulu podle toho, co vás právě čeká. Stručné shrnutí obsahu si můžete přečíst vždy na začátku každé kapitoly nebo výše v části „Co v průvodci najdete“.
- » V části B najdete čtyři předpřipravené soudní případy, které můžete bez úprav použít nebo se jimi nechat inspirovat při tvorbě svého vlastního případu. Vytiskněte studentům materiály podle instrukcí v úvodu k části B. Pokud jsou vaši studenti laiční po informacích o soudním jednání, můžete jim dát přečíst kapitolu 7 této metodiky nebo alespoň její části.
- » Neberte tohoto průvodce jako dogma. S připravenými případy i metodikou pracujte kreativně: můžete například doplnit do případů nové postavy, upravit jejich charakteristiky (aby se víc hodily pro studenty vaší třídy) nebo pojmout reflexi soudního jednání ještě jinak, než jak o ní píšeme my. Průvodce vám má být oporou, nikoli vás svazovat.

Návod na rychlé použití

Spěcháte a nemáte čas tohle všechno číst? Poradíme vám, kam rychle skočit. Pokud jste v situaci, že potřebujete „vytisknout a jít učít“, doporučujeme, abyste postupovali takto:

1. Skočte do části B a vyberte připravený soud, který se pro vaše studenty nejlépe hodí. Krátké anotace najdete v úvodu k části B, delší popis případu je vždy na začátku desek.

2. Vytiskněte a okopírujte materiály pro studenty podle instrukcí v úvodu k části B.
3. Podívejte se, jak zhruba vypadá české soudní jednání. Můžete si pustit jeden díl seriálu Život a doba soudce A. K. (např. díl Odlišnost) nebo si projít interaktivní osvětové animace Ministerstva spravedlnosti a Soudcovské unie, o kterých se více dočtete v kapitole 4 (kde najdete i další přípravné aktivity).
4. Přečtěte si alespoň něco o přípravě simulovaných soudů v kapitole 5 a o jejich vedení v kapitole 6.
5. Připravte se na reflexi soudního jednání, k čemuž vám pomůže kapitola 8.

Autoři

» JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.

Vystudoval právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a společenské vědy na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. V roce 2009 na pražských právech založil a od té doby vede program Street Law (www.streetlaw.eu), v rámci kterého se nejen seznámil s většinou autorů tohoto průvodce, ale také začal experimentovat s pořádáním simulovaných soudů. Po pěti letech sbírání zkušeností se rozhodl přemluvit své kolegy, aby mu pomohli napsat tohoto průvodce. Jako hlavní editor se podílel na všech jeho částech, sepsal kapitoly 1, 3, 4 a 8 (tu poslední společně s Ondřejem Horákem).

» JUDr. Klára Kořínková, Ph.D.

Působí od roku 2000 jako samostatná advokátka. Spolupracovala jako lektorka s Evropským institutem pro postgraduální vzdělávání v Drážďanech, od roku 2006 je lektorkou České advokátní komory a pro advokátní koncipienty přednáší na téma „Advokát v civilním řízení“. V roce 2014 ve spolupráci s MPSV ČR zpracovala přednášku k novému občanskému zákoníku. Je členkou Sekce práva soukromého v rámci České advokátní komory, členkou EWLA a PEOPIIL. Je autorkou kapitoly 7a (civilní řízení), civilněprávních případů v části B a právního rozboru v kapitole 4.

» Mgr. Lenka Pošíková

Je interní doktorandkou katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy a současně pracuje na státním zastupitelství. V rámci magisterského studia absolvovala program Street Law. Díky této zkušenosti u výuky zůstala a v letech 2011–2014 vedla semináře zaměřené na základy práva a rozšiřování právního vědomí na Gymnáziu profesora Jana Patočky v Praze. Tam pravidelně pořádala i simulované soudy. V roce 2013 zorganizovala soutěž v simulovaném soudním řízení mezi vybranými pražskými gymnázii. Je spoluautorkou kapitol 2, 5, 6 a autorkou části 7b (trestní řízení) a trestněprávních případů v části B.

» Mgr. Tomáš Friedel

Vystudoval právo na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a je jedním z prvních absolventů zdejšího programu Street Law. Se svým týmem uspořádal nejspíš první simulovaný středoškolský soud v České republice. Už během studia práva i po něm působil v advokacii a současně vyučoval společenské vědy na střední škole. Je spoluautorem kapitol 2, 5 a 6, editorsky se podílel na částech sepsaných Michalem Urbanem.

» Mgr. Ondřej Horák

Během studií pražské Právnické fakulty se zúčastnil semináře Street Law, včetně příprav simulovaných soudů. Od roku 2010 pracuje v Centru občanského vzdělávání (www.obcanskevzdelavani.cz), které se zaměřuje na posilování demokracie a právního státu. Přes občanské vzdělávání se po letech vrací k právu – především v podobě projektů zaměřených na posilování právního vědomí občanů. S odstupem a zkušenostmi ze své práce spatřuje důležitost praktické výuky práva nejen na fakultách, ale i na středních školách či na místech dostupných veřejnosti. Je spoluautorem kapitoly 8 a konzultantem ostatních kapitol (zejm. 1, 2, 5, 6).

Poděkování

Závěrem tohoto úvodu bychom rádi:

- » Poděkovali za podporu projektu „Inovace a prohloubení výuky nově se rozvíjejících právních disciplín a praktických právních dovedností pro studenty PF UK“ realizovanému v rámci Institucionálního plánu UK pro rok 2014, který finančně zaštilil vznik tohoto průvodce;
- » poděkovali za externí konzultaci Evě Malířové z organizace NaZemi (www.nazemi.cz) a za cenné komentáře studentům PF UK Kláře Adámkové a Viktoru Hatinovi;
- » poděkovali studiu MAKE*detail (www.makedetail.cz) za přitažlivou grafickou podobu, kterou našemu průvodci vtisklo, a neúnavnou redakční práci, díky které má průvodce smysluplnější strukturu a texty v něm jsou srozumitelnější;
- » nalákali vás na internetové stránky našeho programu Street Law, zaměřeného na zvyšování právní gramotnosti nejen v českých školách: www.streetlaw.eu;
- » vyzvali vás, abyste nám dali vědět, zda a jak vám náš průvodce pomáhá při simulovaných soudech a co vám v něm případně schází – své připomínky prosím pošlete na adresu urbanm@prf.cuni.cz;
- » popřáli vám i vašim studentům mnoho pozitivních zkušeností se simulovanými soudy.

2

Simulovaný soud jako unikátní metoda výuky

Součástí této kapitoly je vysvětlení terminologie, která se k této metodě váže, a uvedení rozdílů mezi středoškolskými a vysokoškolskými simulovanými soudy. Dočtete se zde také, jaké cíle tato výuková metoda sleduje, co naopak jejím smyslem není a jaké jsou její hlavní fáze.

Anglické „Moot Court“ (*moot* = debata, *court* = soud) se do češtiny zpravidla překládá jako „simulovaný soud“ či „simulované soudní jednání“, případně „simulované soudní řízení“ či „cvičný soud“, což v zásadě vystihuje jeho povahu. Metodou, využívající Moot Court, tedy můžeme rozumět takovou aktivitu, jejímž cílem je simulovat (předstírat, hrát si na) skutečný soud. Simulované soudy mohou na sebe brát různé podoby, a to v závislosti na tom, jaké cíle sledují, respektive kým a jak jsou „odehrávány“. V zahraničí se navíc v některých případech používá také výraz „Mock Trial“ (o něm více v následující části o vysokoškolských simulovaných soudech). V tomto průvodci jsme se rozhodli používat výraz „simulovaný soud“.

Společným rysem všech simulovaných soudů je, že simulují soudní prostředí a staví studenty do rolí jednotlivých účastní-

ků soudu – stran, soudců, státních zástupců, obhájců, někdy i svědků, znalců či justiční strážce. Cíle této „hry“ se liší mimo jiné podle toho, zda do soudní místnosti přichází vysokoškoláci nebo středoškoláci.

Vysokoškolský simulovaný soud

Původně měly simulované soudy sloužit (a také stále slouží) budoucím právníkům, aby si v bezpečném prostředí fakulty (či profesní komory) vyzkoušeli, co je v budoucnu u soudu čeká. Podstatou těchto vysokoškolských simulovaných soudů je tedy

příprava studenta na výkon povolání právníka. Úkolem účastníků je zaujmout k zadanému právnímu problému stanovisko (podle role, kterou mají přidělenou) a řádně jej vyargumentovat. Naučí se také, jak správně oslovovat soudce, kam si sednout a kdy mají slovo.

V posledních letech se vysokoškolské simulované soudy stávají populární i v českém prostředí a řada studentů zdejších právnických fakult se již účastní i různých soutěží (ať už pořádaných některým ze zdejších studentských spolků či fakult, nebo některou z mezinárodních organizací).⁶

V rámci vysokoškolských simulovaných soudů se pak můžeme setkat i s termínem „Mock Trial“ (*mock* = hraný, předstíraný, *trial* = proces). Zatímco „Moot Court“ směřuje zejména k rozvoji právního uvažování a argumentace (můžeme si jej představit jako řízení před soudem vyššího stupně, tj. řízení, kde jsou otázky skutkové/důkazní v zásadě zodpovězeny), nedílnou součástí „Mock Trial“ je simulace provádění důkazů (jedná se tedy o simulaci řízení prvostupňového).

Středoškolský simulovaný soud

Existence středoškolských simulovaných soudů je důsledkem obliby a úspěšnosti metody simulovaných řízení mezi studenty práv, stejně jako jejich výborné schopnosti přibližovat právo laikům, a to velmi poutavým způsobem. Na rozdíl od vysokoškolských simulovaných soudů je však pořádání těch středoškolských v České republice teprve na počátku, což dokládá i skutečnost, že tento průvodce je první publikací, která se v českém prostředí tomuto tématu věnuje.

Zatímco vysokoškolský simulovaný soud má za úkol připravit budoucího právníka na výkon právnického povolání, středoškolský simulovaný soud míří jiným směrem. Ne všichni středoškoláci totiž chtějí být právníky (ve skutečnosti se jedná jen o hrstku z nich, navíc ne všichni takovou ambici dokáží naplnit). Dále od středoškoláků není možné požadovat pokročilou dovednost právní argumentace a znalosti právních předpisů, jakou vyžaduje vysokoškolský simulovaný soud. Na rozdíl od vysokoškolské verze není v tomto případě kladen takový důraz na soutěžení. Soutěžní povaha simulovaného soudu může samozřejmě studenty

motivovat, ale rozhodně není cílem. Nejde o to, kdo vyhraje, podstatné je, co se stane během celého soudního řízení a jak se do něj kdo zapojí. Cílem je simulovat soudní proces a pomocí něj přiblížit středoškolákům soudní prostředí, způsob jednání soudu, jednotlivé právnické profese a v neposlední řadě i hodnoty, na kterých je právo založeno, a které chrání. Simulovaný soud je tedy prostředkem, nikoli cílem sám o sobě.

Jak jsme již uvedli v úvodu této kapitoly, středoškolský simulovaný soud se bude podobat zjednodušenému prvoinstančnímu řízení, ve kterém studenti nevystupují pouze na straně žalující a žalované, ale jsou jim svěřeny veškeré možné role osob, které jsou se soudním jednáním spojené. Vystupují tedy nejen jako advokáti a soudci, ale i jako navrhovatelé (žalobci) a odpůrci (žalovaní), svědci, soudní znalci, novináři a někdy dokonce i jako justiční stráž. Vlastně se tedy jedná o „Mock Trial“. A skutečně, pokud bychom chtěli být terminologicky přesní, měli bychom používat sousloví „středoškolský Mock Trial“. Rozhodli jsme se však používat český výraz „simulovaný soud“ jako překlad termínu „Moot Court“, který bývá používán jako zastřešující pojem pro veškeré „hraní si na soud“. O rozdílu mezi pojmy „Moot Court“ a „Mock Trial“ je tedy dobré vědět, účelu tohoto průvodce ale nijak neublíží, když ho nebudeme zdůrazňovat.

Cíle simulovaného soudu na středních školách

Věříme, že metoda simulovaných soudů má veliký potenciál. Při simulaci soudu zdaleka nejde jen o zpestření výuky či o zábavu, ale o promyšlený učební postup s jasně definovanými cíli. Každý má samozřejmě jinou motivaci simulované soudy organizovat. Přesto považujeme za vhodné mít učební cíle stále na paměti a v případě, že si nebudete něčím jisti, je dobré se vždy zamyslet nad tím, zda vaše rozhodnutí přispěje k jejich naplňování. Proč tedy podle nás má smysl simulované soudy na školách pořádat? Jejich cílem je:

- » Praktickým způsobem přiblížit studentům skutečný soudní proces;
- » vybavit „neprávníky“ základními znalostmi a dovednostmi týkajícími se práva, a to včetně principů a hodnot, na kterých je právo založeno;
- » rozvíjet schopnosti kritického a pohotového myšlení a schopnosti argumentace;
- » trénovat studenty v prezentačních dovednostech (v českých školách tolik podceňovaných) a poskytnout prostor k rozvoji rétorických schopností;
- » podporovat práci v týmu;

- » poskytnout studentům osobní zkušenost ze soudního jednání, která jim v budoucnu může prospět při uvažování o uplatnění vlastních práv u soudu;
- » umožnit studentům zažít pozitivní zkušenost z kontaktu s právní institucí – ukázat jim, že právní systém funguje nejen v jejich neprospěch (trestá), ale i na jejich ochranu (mohou se dovolat ochrany svých práv);
- » demytizovat soudy (a vůbec fungování práva) a současně posilovat jejich autoritu;
- » vychovávat aktivní občany, kteří znají a respektují práva a povinnosti, jež právní řád dává jim i druhým.

Na první pohled je zjevné, že simulovaný soud se nezaměřuje pouze na znalosti právního řádu a základní dovednosti, ale i na postoje a hodnoty (práva i samotných studentů). To vše metodou zážitkové pedagogiky, která pracuje se zkušeností studentů (v našem případě zážitků ze soudního jednání) a na základě zpětné vazby vede studenty k tomu, aby své zážitky proměnili v trvalejší dovednosti a postoje. Tj. aby se něco opravdu naučili a obohatili svůj život.

Co smyslem simulovaného soudu není

Smyslem simulovaného soudu rozhodně není vytvořit věrnou kopii reálného soudního procesu. Nemá se jednat o divadelní hru, kterou studenti nastudují a věrně odrecitují podle předlohy, kterou předem dostanou (nebo „okoukají“ u skutečného soudu). Simulované řízení slouží jen jako prostředek k naplnění výše uvedených cílů. Facilitátor stanoví základní pravidla, rozdělí zadání jednotlivých rolí a sleduje, aby se celý mechanismus soudu nezadřel. V rámci těchto mantinelů je ale žádoucí, aby byli studenti aktivní – i pokud to bude lehce v rozporu s tím, co se běžně děje v soudní místnosti.

Smyslem též není připravit studenta na to, aby dokázal bez profesionální právní pomoci uplatnit svá práva u soudu. Taková ambice by byla nesmyslně vysoká, výsledek potom rozpačitý, ne-li kontraproduktivní. Studenti si mají odnést dojem, že je možné svá práva u soudu hájit a že soudy nestojí *a priori* proti nim. Neměli by však nabyt dojem, že by jim ve skutečné soudní místnosti nikdo nedokázal účinně odporovat.

Učitelé i facilitátoři mají často tendenci bazírovat především na správné znalosti práva – právních termínů používaných u soudu, odkazů na paragrafy, ustanoveních soudních řádů. To však není dobře. Ne, že by o paragrafy a terminologickou přesnost vůbec nešlo, ale není nejdůležitější. Řečeno trochu vyhrcočeně: studenty může simulovaný soud obohatit i přesto, že neodcítují

ani jeden paragraf správně. Je třeba velmi pečlivě vybírat, čím studenty (ne)zatěžovat, abychom je nezahltili a abychom jim důrazem na právní přesnost neupírali prostor pro autentický zážitek a jeho zpracování do podoby zkušeností. Často nám pak nezbyde než ve snaze o zdárný průběh soudního jednání i celého učebního procesu přejít nějaké nepřesnosti a neúplnosti. Pokud jsou opravdu důležité, můžeme je později zmínit v rámci reflexe.

A nakonec smyslem simulovaného soudu není ani soutěž, resp. její výsledek. Jak bylo zmíněno výše, forma soutěže může některé studenty motivovat, ale sama o sobě není cílem. V jednotlivých případech mohou mít obě strany nerovné postavení (je např. poměrně zjevné, že obžalovaný bude uznán vinným, úkolem obhajoby je ovšem přesvědčit soud, aby udělil co nejmenší trest). Jak v takovém případě určit, kdo vyhrál a kdo prohrál?

Fáze simulovaného soudu

Simulovaný soud chápeme jako komplexní učební metodu, která se skládá z několika fází. Samotné soudní líčení je jen jednou z nich, byť zřejmě tou nejdůležitější. Ostatní fáze však nemůžeme jen tak pominout – bez nich by tato „hra na soud“ studenty obohatila jen omezeně. Fáze simulovaného soudu jsou:

1. **Přípravy na simulovaný soud** (viz kapitoly 2, 3, 4, 5)
Seznámení se s metodou a jejími cíli a s organizací simulovaného soudu na škole, příprava studentů, výběr případu.
2. **Simulované soudní jednání** (viz kapitoly 6, 7)
V celkovém pojetí metody je soudní jednání důležité mimo jiné proto, že umožní studentům získat vlastní zážitek ze soudní místnosti.
3. **Reflexe** (viz kapitolu 8)
Tato fáze se často opomíjí, ale pro učební efekt má zásadní význam. Její větší část by měla proběhnout společně se studenty ještě v soudní místnosti.
4. **Zpětná vazba k organizaci** (viz kapitolu 8)
Tato část je důležitá především pro facilitátory. Je možné ji provést zpětně, např. jako domácí práci.
5. **Hodnocení konkrétních studentů** (viz kapitolu 8)
Pokud uznáte za vhodné, můžete alespoň stručně okomentovat výkony jednotlivých studentů.
6. **Evaluace vašeho působení na škole** (viz kapitolu 8)
Evaluace vám pomůže zhodnotit celý simulovaný soud a vaši roli v něm, a do budoucna obojí zlepšit.

6. Studenti PF UK se v minulosti účastnili například *William C. Vis International Commercial Arbitration Moot*, *European Law Moot Court Competition*, *World Human Rights Moot Court*, *International Humanitarian Law Moot Court Competition*, *Foreign Direct Investment International Arbitration Moot*, *Central and East European Moot Court Competition*, *Phillip C. Jessup International Moot Court Competition*.

3

Jak nadchnout pro simulovaný soud

Možná budete muset různé lidi přesvědčovat, že má opravdu smysl simulované soudy pořádat – studenty, učitele či ředitele střední školy a v neposlední řadě možná i sami sebe. V této kapitole vám nabízíme ověřené argumenty, které vám mohou při vysvětlování přínosu simulovaných soudů pomoci.

Následující argumenty jsou rozděleny podle toho, koho by měly primárně přesvědčit, a jsou již adresně zformulované. Některé body se pochopitelně opakují nebo se vzájemně doplňují, vyberte si tedy ty, které by zrovna ve vaší situaci mohly zafungovat. Nepochybujeme o tom, že budete v motivování sebe i ostatních pro simulovaný soud úspěšní.

Jak nadchnout sama sebe – studenta práv?

» Připravíte pro svoji třídu, kde jste na praxi, unikátní učební situaci – téměř určitě nikdy předtím nic takového nezažili.

- » Pomůžete středoškolskému učiteli uspořádat něco, co by on sám dokázal jen stěží.
- » Organizace simulovaného soudu vás přiměje se mnohé dozvědět (nejen) o procesním právu. Člověk se často nejlépe učí tím, že učí druhé.
- » V průběhu praxe můžete u řady témat, která budete se studenty probírat, odkazovat na to, že se o nich víc dozví právě při simulovaném soudu.
- » Pomůžete studentům zažít soudní jednání a připravit se na to, že se možná někdy v budoucnu dostanou k opravdovému soudu.
- » Simulovaný soud můžete použít jako motivaci a slíbit ho studentům jako odměnu za dobrou spolupráci během vaší praxe („vydírat“ jím studenty ale určitě nedoporučujeme).

- » Simulovaný soud dá možná víc práce, než kdybyste svoji praxi ukončili písemkou, ale na písemku studenti zapomenou, zatímco soud je bude bavit a budou na něj vzpomínat – a vzpomínat na něj ostatně budete i vy.
- » Můžete zviditelnit vaši přítomnost ve třídě (a ostatně i celý program Street Law) – potěšíte studenty i učitele a ze soudu může vzniknout článek do (školních) novin nebo video.
- » Vyzkoušíte si být režisérem soudního jednání. Můžete navíc zažít moment lahodného opojení, když se celý soud rozeběhne a vy budete vědět, že bez vás by se to nestalo.
- » Nebojte se, není to tak těžké, jak se může zdát. A to i pokud přemýšlíte např. o zorganizování simulovaného soudu z trestního práva, ale zkoušku z trestního práva máte teprve před sebou. Je na místě k tomu přistupovat zcela opačně: umíte si představit lepší způsob, jak se trestní právo naučit, než v něm uspořádat simulovaný soud?
- » Zatím se ještě nestalo, že by někdo, kdo se o uspořádání simulovaného soudu vážně pokusil, neuspěl. Nepochybně narazíte na něco, co vás překvapí nebo s čím si nebudete vědět rady. To je ale úplně normální a vězte, že ani po několika letech praxe to nebude jinak. Podstatné je, že všechny vzniklé situace jsou řešitelné a podle našich zkušeností je téměř jisté, že je dokážete uspokojivě vyřešit! Navíc máte oproti svým předchůdcům velkou výhodu – v tomto průvodci najdete mnoho užitečných rad i materiálů.

Jak nadchnout ředitele/-ku střední školy?

- » Simulované soudní jednání dobře prezentuje vaši školu navenek. Zahrnuje spolupráci s Právnickou fakultou UK, z jednání vzniknou fotky, článek do školního časopisu či na stránky školy, případně i krátké video, což pomáhá budovat dobrý obraz vaší školy.
- » Podle dostupných výzkumů je právní gramotnost tím, co veřejnosti na vzdělávání velmi chybí. Pokud vaše škola nabídne praktickou výuku práva, jistě to ocení i rodiče studentů.
- » Simulovaná jednání již několik let pro své studenty pořádají přední česká gymnázia.
- » Na kvalitu jednání dohlíží tým v čele s vyučujícími z Právnické fakulty UK, který má s tímto způsobem výuky více než pětiletou zkušenost a doposud se nestalo, že by se jednání nepovedlo.
- » Jedná se o moderní způsob výuky práva, který má dlouhou tradici např. v USA.
- » Simulované jednání představuje specifickou podobu moderní projektové výuky.

- » Studenti Právnické fakulty UK simulované soudní jednání uspořádají pro vaši školu zdarma a v rámci výuky (vaši studenti nezameškají jiné vyučování, případně jen čas nutný na dopravu).
- » Simulovanému soudu může, ale nemusí, předcházet praxe (cca 8 hodin) studentů práv v předmětu Základy společenských věd.
- » Simulovaná soudní jednání rozvíjí tzv. soft skills – měkké dovednosti (tj. schopnost mluvit, prezentovat, argumentovat a kriticky přemýšlet) a postoje (cit pro spravedlnost, snahu řešit konflikt, důvěru v instituce).
- » Zapojení do simulovaného jednání může vašim studentům pomoci zjistit, zda by je v budoucnu zajímalo studium práva.
- » Simulované soudní jednání rozvíjí požadavky stanovené Rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia, a to zejména: klíčové kompetence (řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální, personální i občanská), cíle vzdělávacího oboru Občanský a společenský základ (zejm. oblast „občan a práva“ a oblast „občan ve státě“) a může naplňovat také část průřezového tématu Mediální výchova.
- » Simulovaný soud naplňuje také požadavky *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* (konkrétně jeden ze čtyř hlavních cílů vzdělávání – „rozvoj aktivního občanství vytvářející předpoklady pro solidární společnost, udržitelný rozvoj a demokratické vládnutí“, a požadavek „školy jsou otevřeny pro soustavnou spolupráci s vnějším světem“).

Jak nadchnout středoškolské učitele?

- » Umožníte studentům zažít unikátní učební situaci, která jim dokáže přiblížit svět práva a lépe pochopit jeho zákonitosti.
- » Soudní jednání splňuje požadavky na moderní výuku – aby byla interaktivní, stimulující, založená na řešení problémových situací, případně projektová.
- » Studenti práv (facilitátoři) dokáží celé jednání připravit, provést i zhodnotit s vaší třídou sami, nebudou vyžadovat vaši součinnost (s výjimkou uvolňování studentů z výuky v den simulovaného soudního řízení a případné kopírování některých materiálů).
- » Studenti práv se na organizaci simulovaného jednání dobře připraví (mají k dispozici materiály z předchozích soudních jednání, mohou konzultovat s vyučujícími z Právnické fakulty).
- » Simulované soudní jednání nestojí tolik času, jak se může zdát. Je možné ho stihnout v hodinách ZSV, není třeba studenty uvolňovat ze školy na celý den. Na samotné soudní

- řízení podle dosavadních zkušeností stačí asi dvě hodiny a čas nutný na přepravu na Právnickou fakultu UK; případně lze simulované jednání udělat přímo v budově vaší školy. Je možné se také domluvit se studenty, že pokud chtějí simulovaný soud zažít, budou muset přípravu stihnout ve svém volném čase. Zpravidla na to přistoupí a skutečně se připraví (byť jistě s různou mírou poctivosti – ale tak to chodí i v právní realitě).
- » Studenti účastí na simulovaném jednání „nezameškají“ učební látku, protože simulovaný soud naplňuje vybrané požadavky z RVP, a to zejména: klíčové kompetence (řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální, personální i občanská) a cíle vzdělávacího oboru Občanský a společenský základ (zejm. oblast „občan a práva“ a oblast „občan ve státě“).
- » Simulované soudní jednání studenty velmi motivuje zejména k výkonům před samotným soudem, často navíc velmi zajímavě vystupují i ti, kteří jsou v běžných hodinách méně výrazní.
- » Simulované soudní jednání dobře prezentuje vaši školu navenek. Zahrnuje spolupráci s Právnickou fakultou UK, z jednání vzniknou fotky, článek do školního časopisu či na stránky školy, případně i krátké video, což vše pomáhá budovat dobrý obraz vaší školy.
- » Simulovaná soudní jednání rozvíjí tzv. soft skills – měkké dovednosti (tj. schopnost mluvit, prezentovat, argumentovat a kriticky přemýšlet) a postoje (cit pro spravedlnost, snahu řešit konflikt, důvěru v instituce).
- » Zapojení do simulovaného soudu může vašim studentům pomoci zjistit, zda by je zajímalo studium práva.
- » A nakonec – i vy se můžete v soudní místnosti něčemu přiučit a použít to při další výuce.

Jak nadchnout středoškoláky?

- » Bude vás to bavit – hrát si na soud je zábava.
- » Taková „akce“ sice není zadarmo, ale vložená energie se vám zaručeně vrátí.
- » Uděláte si představu, jak soud funguje v praxi – a uvidíte, že to není nic zase až tak složitého. Pokud se někdy dostanete k opravdovému soudu (ať už v roli pozorovatelů, soudců, svědků nebo jedné ze stran řízení), nebude to pro vás zcela nová zkušenost.
- » Zkusíte si, jaké je to být právníkem (kdy jindy k tomu dostanete příležitost?) a jak je potřeba jako právník mluvit, uvažovat a psát.

- » Možná uvažujete o studiu na právnické fakultě a zkušenost se soudem vám pomůže se rozhodnout.
- » Můžete ukázat své rétorické, přesvědčovací, ale i argumentační a logické schopnosti. Nemusíte se ovšem bát, že byste všichni museli nahlas přede všemi mluvit. Někteří z vás mohou třeba zastat roli novinářů a ze soudu zpracovat novinový článek či pořídit fotky. Bude to stát trochu práce navíc, ale můžeme se domluvit, jestli se na výstupy u soudu budete chystat v hodinách ve škole či doma. Můžete navíc dostat podrobný popis toho, co má vaše postava u soudu říkat a studenti práv jsou vám k ruce, aby vám pomohli s přípravou.
- » Vyzkoušíte si, jak se učí právo v USA (právě tam se začala simulovaná soudní jednání na středních, ale i základních školách organizovat).
- » Podíváte se do budovy Právnické fakulty UK, do soudní místnosti a vyzkoušíte si soudcovský talár.
- » Zasoutěžíte si v rámci své třídy.
- » Když vám to půjde a bude vás to bavit, můžete se zapojit do celostátní soutěže v simulovaných soudech mezi různými středními školami.

4

Přípravné aktivity

Smyslem této kapitoly je nabídnout vám několik aktivit, které můžete se studenty podniknout ještě před tím, než uspořádáte samotný simulovaný soud. Máte-li tedy v rámci přípravy na soud trochu času, který nemusíte věnovat studiu rolí, zde najdete několik nápadů.

Dobrou přípravou na simulovaný soud může být pro studenty nahlédnout – fyzicky i obrazně – do skutečné soudní síně. Tuto zkušenost jim můžete zprostředkovat různými způsoby.

Návštěva soudu

Vezměte studenty na skutečné soudní jednání. Naprostá většina z nich na něm nikdy nebyla (to se ostatně týká i řady studentů práv, zejména těch z nižších ročníků) a návštěva ve skutečné soudní síni pro ně nepochybně bude velkým zážitkem, na který budete moct navázat během simulovaného soudu.

Ideální je dopředu kontaktovat soudce a domluvit se, že s vámi po jednání ještě pár minut zůstane a odpoví na případné otázky.

Film a video

Přiblížte studentům soudní atmosféru pomocí videa a filmu. Ukázky můžete pustit ve třídě nebo jejich shlédnutí zadat jako domácí úkol. Doporučujeme například:

- » Seriál *Život a doba soudce A. K.* (2014, režie R. Sedláček, R. Špaček, B. Sláma). Zhlédněte např. díl *Odlíšnost* (žaloba

- o náhradu újmy, případ je ze školního prostředí) či *Místo narození*. Obsahují sice mnohé procesně-právní nepřesnosti, ale atmosféru českého soudu dokáží přiblížit lépe, než hollywoodské filmy typu *Jako zabít ptáčka* (1962, režie R. Mulligan) nebo *Rainmaker* (1997, režie F. Coppola).
- » Filmy ze soudního prostředí *Causa Králík* (1979, režie J. Jirreš) či *Ex offa* (1998, režie J. Polišenský), seriál *Na lavici obžalovaných justice* (1998) či pořad *Podle práva* (2008).
 - » Interaktivní osvětové animace Ministerstva spravedlnosti a Soudcovské unie. Jsou zpracovány procesně přesně a provedou vás soudním řízením krok po kroku. Týkají se třech právních témat, a to půjčky, rozvodu a sousedského sporu. Jednotlivé animace naleznete zde:
<http://portal.justice.cz/animace/pujcka.html>
<http://portal.justice.cz/animace/sousedi.html>
<http://portal.justice.cz/animace/rozvod.html>
 - » Písničky JUDr. Iva Jahelky – zejména *Poučení pro účastníky vstupující do jednacích síní*, které stručně a vtipně shrne pravidla pro chování v soudní místnosti.

Ochutnávka simulovaného soudu

Uspořádejte se studenty ve třídě „Soud ve trojici“ nebo případ „Boogie Booster“ (viz níže). Můžete si také vymyslet vlastní případ, třeba na základě kauzy aktuálně probíhající v médiích.

Soud ve trojici

Jedná se o nepříliš náročnou aktivitu, pomocí které se může vaše třída rychle proměnit v soudní místnost. Vlastně několik paralelních soudních místností, protože samostatný soud bude představovat každá trojice studentů. Aktivita je převzata a upravena z učebnice *Street Law*.⁷

Výhody této aktivity:

- » Nenáročná na čas (lze ji stihnout během 15 minut).
- » Všichni se zapojí.
- » Jednoduchá pravidla, nenáročná na přípravu.
- » Umožní prodiskutovat konkrétní téma nebo uzavřít určitou látku praktickou ukázkou zjednodušeného soudního jednání.
- » Hodí se téměř pro každé téma s dvěma úhly pohledu.
- » Může sloužit jako úvod do tématu právních profesí a jejich úkolů u soudu.

7. Převzato z publikace: Rabiňáková, D. a kol.: *Právo pro každého* – učebnice programu *Právo pro každý den – Street Law*, Partners Czech, Praha 2001. Upraveno autory této publikace.

Postup:

1. Zvolte si téma, na které lze nahlížet ze dvou různých stran (konflikt práva na informace a ochrany soukromí, většinou vs. poměrný volební systém, pozitivní vs. přirozené právo apod.).
2. Rozdělte studenty do trojic, přičemž jeden vždy představuje soudce a ostatní dva strany sporu (v trestním řízení státního zástupce a obžalovaného, v civilním řízení žalobce a žalovaného).
3. Dejte čas na přípravu argumentů (obě strany) či otázek a rozmyšlení celé věci (soudci).
4. Můžete-li aktivitě věnovat pět minut navíc, vyzvěte zástupce stejných rolí (tj. všechny soudce, státní zástupce, obžalované...), aby se sesedli a sdíleli spolu své hlavní argumenty, vhodné otázky či názor na celý případ – zvýšíte tím jejich zapojení a kvalitu následných vystoupení.
5. Rozesaďte soudce po třídě, můžete před ně dát cedulku „soudce“. Po pravé ruce soudců zasednou státní zástupci či žalobci, po levé pak obžalovaný či žalovaný.
7. Celý proces zahájí soudce (případně ho zahajete pro celou třídu najednou vy – každopádně je dobré, když budete zajišťovat časomíru).
8. Proběhne úvodní řeč státního zástupce/žalobce – stanovte časový limit (např. 3 minuty).
9. Proběhne úvodní řeč žalovaného/obžalovaného – stanovte časový limit (např. 3 minuty).
10. Pokud máte čas, nechte každou ze stran ještě položit protistraně dvě krátké otázky, na které protistrana krátce odpoví.
11. Věnujte čas na otázky soudce (asi 5 minut) – měl by se přiměřeně ptát obou stran – úkolem je doptat se na to, co mu po přednesech stran není jasné.
12. Proběhnou závěrečné řeči obou stran (max. 2 minuty), začíná opět státní zástupce/žalobce.
13. Soud zvažuje své rozhodnutí a připravuje odůvodnění (asi 2 minuty).
14. Soudce oznámí své rozhodnutí a odůvodní ho.
15. Zjistěte, jak soud dopadl v jednotlivých skupinách. Která strana vyhrála víckrát?
16. Nechte studenty stručně shrnout klíčové argumenty obou stran.
17. Porovnejte, jak se rozhodnutí a argumentace studentů lišila od toho, jak by rozhodoval skutečný soud.

Boogie Booster

Jedná se o legendární aktivitu,⁸ která přiměje studenty přemýšlet o lehce bizarním soudním případě týkajícím se náhrady škody.

Výhody této aktivity:

- » Všichni se zapojí, přičemž studenti v hlavních rolích navíc dostanou i předpřipravenou roli.
- » Minimální čas potřebný na přípravu.
- » Časově nenáročná (lze ji stihnout během 20–25 minut) a čas lze podle potřeby a nálady ve třídě krátit či prodlužovat.
- » Ozkoušená mnohaletým používáním.
- » Poslouží jako praktická ukáзка, jak je možné o soudním případě přemýšlet a jaké otázky je třeba položit svědkům.

Postup:

1. Rozdejte studentům nakopírovaný popis případu a nechte je ho v klidu přečíst. Případně ho přečtete celé třídě nahlas.
2. Vybrané čtveřici studentů rozdejte popis jednotlivých rolí a dejte jim čas na přípravu (stačí pár minut, připravovat se mohou v čase, kdy si ostatní studenti chystají otázky).
3. Vybrané čtyři protagonisty posaďte vedle sebe a ostatním studentům přiďte roli novinářů, kteří budou sedět proti nim jako na tiskové konferenci.
4. Novináři pomocí otázek zjišťují, kdo nese největší díl odpovědnosti za vzniklou situaci (viz příběh).
5. Protagonisté odpovídají podle svých rolí. Snaží se v rámci instrukcí nelhat, ale pokud možno vysvětlit, proč odpovědnost za způsobenou škodu nenesou.
6. Po vymezeném čase (10–20 minut) nechte studenty hlasovat o hlavním viníkovi.
7. Studenty bude určitě zajímat, jak by případ posuzovaly české soudy. Proto jsme pro vás připravili právní rozbor advokátky JUDr. Kláry Kořínkové. Je určen zejména vám, abyste dokázali lépe odpovídat na otázky studentů. Můžete nicméně studenty pocvičit ve čtení právních textů, rozbor jim nakopírovat a nechat hledat odpovědi. Správné závěry by každopádně nakonec ve třídě měly zaznít nahlas.

8. Původní verze aktivity Boogie Booster vznikla v kurzu *Street Law* na Georgetown Law Center, Washington D.C., který vedl profesor Richard L. Roe.

Boogie Booster – přílohy ke kopírování

Na dalších stranách najdete materiály, které je potřeba před aktivitou připravit (nakopírovat a rozstříhat):

- » Popis případu (pro každého studenta, případně do dvojice),
- » charakteristiky rolí (pro vybrané čtyři studenty),
- » právní rozbor případu (pro vaši informaci, případně pro studenty na práci s právním textem).

Boogie Booster – popis případu

Vaše škola je prestižním vzdělávacím ústavem, a to nejenom díky dobrým studijním výsledkům studentů, ale také díky úspěchům školních sportovních a kulturních týmů, především tanečního uskupení Dancers. Působit v této skupině je snem každého studenta, a všichni jeho členové se proto snaží podávat maximální výkony a vzorně reprezentovat školu na republikových a mezinárodních soutěžích. Jedna taková významná soutěž se právě koná a trenér věří, že Dancers vyhrají na celé čáře, jelikož je vybavil tajnou zbraní, tzv. Boogie Boosterem – pomůckou, na kterou narazil při četbě časopisu o tanci. Jedná se o unikátní zařízení, které je možné vložit do bot a které po jediném zmáčknutí dovolí uživateli vyskočit několikanásobně výš a po určitou dobu provádět taneční kreace ve vzduchu.

Efekt je skutečně úžasný. Denisa, nejlepší tanečnice Dancers, chce soutěž vyhrát, a proto se rozhodla, že svůj Boogie Booster zmáčkne nikoli jednou, ale rovnou čtyřikrát, aby vyskočila ještě výš a mohla předvést ty nejúžasnější taneční kreace. Věří, že publikum i rozhodčí to určitě ocení. Chvilí po začátku soutěže tedy Denisa skutečně „napumpovala“ svůj Boogie Booster a se slovy „vzhůru ke slávě“ jej spustila. Vzhůru skutečně stoupala, ovšem mnohem víc, než sama čekala. Jenom díky probíhající rekonstrukci střechy tělocvičny se nezranila o strop tělocvičny, namísto toho protrhla provizorní plátno a prolétla střechou až na dvůr, kde svůj let zakončila v kontejneru se školním odpadem. I když nebezpečně vypadající pád přežila, bohužel jí tužka vyhozená do koše poškodila ušní bubínek a ostré hrany papírů a jiných kancelářských potřeb způsobily nejednu jizvu (tzv. Severe Paper Cut Trauma). V důsledku těchto zranění už nikdy řádně neuslyší hudbu a kvůli jizvám se nechce ukazovat na veřejnosti.

Denisa chce získat náhradu škody za svou újmu. Kdo je za ni ovšem zodpovědný? Pokud byste byli jejími právními zástupci, koho byste žalovali?

Boogie Booster – popis případu

Vaše škola je prestižním vzdělávacím ústavem, a to nejenom díky dobrým studijním výsledkům studentů, ale také díky úspěchům školních sportovních a kulturních týmů, především tanečního uskupení Dancers. Působit v této skupině je snem každého studenta, a všichni jeho členové se proto snaží podávat maximální výkony a vzorně reprezentovat školu na republikových a mezinárodních soutěžích. Jedna taková významná soutěž se právě koná a trenér věří, že Dancers vyhrají na celé čáře, jelikož je vybavil tajnou zbraní, tzv. Boogie Boosterem – pomůckou, na kterou narazil při četbě časopisu o tanci. Jedná se o unikátní zařízení, které je možné vložit do bot a které po jediném zmáčknutí dovolí uživateli vyskočit několikanásobně výš a po určitou dobu provádět taneční kreace ve vzduchu.

Efekt je skutečně úžasný. Denisa, nejlepší tanečnice Dancers, chce soutěž vyhrát, a proto se rozhodla, že svůj Boogie Booster zmáčkne nikoli jednou, ale rovnou čtyřikrát, aby vyskočila ještě výš a mohla předvést ty nejúžasnější taneční kreace. Věří, že publikum i rozhodčí to určitě ocení. Chvilí po začátku soutěže tedy Denisa skutečně „napumpovala“ svůj Boogie Booster a se slovy „vzhůru ke slávě“ jej spustila. Vzhůru skutečně stoupala, ovšem mnohem víc, než sama čekala. Jenom díky probíhající rekonstrukci střechy tělocvičny se nezranila o strop tělocvičny, namísto toho protrhla provizorní plátno a prolétla střechou až na dvůr, kde svůj let zakončila v kontejneru se školním odpadem. I když nebezpečně vypadající pád přežila, bohužel jí tužka vyhozená do koše poškodila ušní bubínek a ostré hrany papírů a jiných kancelářských potřeb způsobily nejednu jizvu (tzv. Severe Paper Cut Trauma). V důsledku těchto zranění už nikdy řádně neuslyší hudbu a kvůli jizvám se nechce ukazovat na veřejnosti.

Denisa chce získat náhradu škody za svou újmu. Kdo je za ni ovšem zodpovědný? Pokud byste byli jejími právními zástupci, koho byste žalovali?

Boogie Booster – charakteristika rolí

Trenér/-ka

Jste trenérem/-kou školního uskupení Dancers, taneční týmy vedete už 15 let a posbíral/-a jste řadu ocenění. Byl to právě váš nápad pořídit Boogie Booster (dále jen BB), aby váš tým dosáhl lepších tanečních výsledků. Přečetl/-a jste si manuál k přístroji a řekl/-a svým svěřencům, aby přístroj zmáčkli pouze jednou. Jim samotným jste manuál přečíst nedal/-a. Umožnil/-a jste svým svěřencům trénovat s BB asi dvě hodiny denně po dobu jednoho týdne. Nikdo přístroj nezmáčknu více než jednou. Vše fungovalo bez problémů. Měl/-a jste trochu strach, že tanečníci s použitím BB létají příliš vysoko, ale tolik jste chtěl/-a vyhrát, že jste se rozhodl/-a riskovat případná zranění. Nesjednal/-a jste žádné zvláštní nebo dodatečné pojištění. O používání BB jste neinformoval/-a rodiče, protože jste chtěl/-a udržet BB v tajnosti. O jeho používání nevěděl ani ředitel školy. Nikdy jste sám/-a podobné zařízení nepoužíval/-a.

Ředitel/-ka školy

Jste ředitelem/-kou školy, jejíž studenti tvoří taneční uskupení Dancers. Jakožto ředitel/-ka schvalujete rozpočet, najímáte trenéry a schvalujete účast spolku na tanečních soutěžích. Najal/-a jste i současného trenéra/-ku Dancers. Měl/-a výborné reference. O Boogie Boosteru vám neřekl/-a, pořídil/-a ho za peníze, které jste schválil/-a na provoz týmu a nákup vybavení. Jelikož Denisa a ostatní účastníci jsou stále studenty a soutěže se konají v době výuky, je za ně škola stále zodpovědná. Statutárním zástupcem školy jste vy. Střecha tělocvičny je děravá už asi pět let, možná i déle. Před nedávnem jste získal/-a od zřizovatele školy peníze na rekonstrukci stropu. Bylo by nešťastné, kdybyste tyto peníze musel/-a použít na náhradu škody zraněné studentky.

Denisa

Jsi výborná tanečnice, která se nespokojí s neúspěchem či průměrným výkonem. Je ti 17 let. Dobře studuješ a 10–20 hodin týdně si vyděláváš jako servírka. Tvým snem je tančit profesionálně. Trenér/-ka ti řekl/-a, abys Boogie Booster (dále jen BB) nemačkala více než jednou, ale neřekl/-a ti proč. Nikdy se k tobě nedostal manuál BB nebo krabice, ve které byl zabalen. Tvé poškození ucha nelze napravit chirurgicky, alespoň ne v současnosti známými postupy. Jizvy na obličeji lze napravit pomocí plastické chirurgie asi za 250 000 Kč.

Incident tě stál už hodně bolesti, nemohla jsi tři týdny do práce (kde nyní pracuješ jako pomocná kuchařka, protože nechceš být viděna na veřejnosti), ztratila jsi tři týdny školy, neustále zažíváš pocity trapnosti a stydíš se chodit mezi lidmi. Chtěla bys zhruba milion korun jako náhradu škody.

Výrobce Boogie Boosteru

Jste největší výrobce tanečních doplňku v ČR. Boogie Booster (dále jen BB) je nový produkt, před nehodou se jich prodalo pouze 100 kusů. Na samotném BB nejsou žádné pokyny. Testovali jste BB v Austrálii na klokanech. Deset klokanů používalo BB dvě hodiny, žádný se nezranil. Zkoušeli jste napumpovat BB až třikrát. Nikdy jste ovšem BB netestovali na lidech. Manuál k BB říká: „Výrobce není odpovědný, pokud výrobek není používán podle návodu. Viz návod k obsluze pro bližší instrukce.“ Návod říká:

- » Výrobce odmítá jakoukoli odpovědnost za použití výrobku, které nerespektuje přiložené pokyny.
- » Uživatel přebírá veškerou odpovědnost.
- » Zmáčkněte Boogie Booster pouze 1x. Zmáčknutí více než jednou může způsobit nepředvídatelné výsledky.

Při vývoji výrobku jste uvažovali o tom, že byste do BB zabudovali bezpečnostní spínač neumožňující zmáčknu BB více než dvakrát, ale náklady by pak byly příliš vysoké a báli jste se, že by klesla prodejnost výrobku.

Boogie Booster – Právní rozbor případu od advokátky JUDr. Kláry Kořínkové, PhD.

I přes veškerou snahu poskytnout co nejpřesnější právní kvalifikaci je třeba níže uvedené brát výhradně jako právní názor JUDr. K. Kořínkové a nelze vyloučit, že by soud v podobném případě rozhodl jinak.

Věc není řešena z hlediska trestního práva, ale z hlediska práva občanského, potažmo pracovního.

Vzhledem k informaci (obsažené v roli ředitele), že se soutěže konají místo výuky, je třeba věc řešit s poukazem na zákoník práce, který upravuje odpovědnost školy za zranění žáka při činnosti vykonávané ve škole.

Z ustanovení § 391 odst. 3 zákoníku práce vyplývá, že příslušná právní osoba vykonávající činnost školy odpovídá žákům středních škol, konzervatoří a jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky a studentům vyšších odborných škol za škodu, která jim vznikla porušením právních povinností nebo úrazem při teoretickém a praktickém vyučování ve škole nebo v přímé souvislosti s ním. Došlo-li ke škodě při praktickém vyučování u právní nebo fyzické osoby nebo v přímé souvislosti s ním, odpovídá za škodu právní nebo fyzická osoba, u níž se praktické vyučování uskutečňovalo. Došlo-li ke škodě při výchově mimo vyučování ve školském zařízení nebo v přímé souvislosti s ní, odpovídá za škodu právní osoba vykonávající činnost daného školského zařízení. Vykonává-li činnost školy nebo školského zařízení organizační složka státu nebo její součást, odpovídá za škodu jménem státu tato organizační složka státu.

Z výše uvedeného vyplývá, že odpovědnost za úraz Denisy primárně nese škola, neboť k němu došlo v době vyučování, avšak je třeba uvažovat i o možném úplném či částečném zproštění se odpovědnosti školy za škodu, jak bude blíže vysvětleno níže.

Soudní praxe vychází z názoru, že také ten, kdo odpovídá za škodu vzniklou úrazem žáka školy, se může zcela zprostit své odpovědnosti pouze za předpokladu, že prokáže, že postižený žák svým zaviněním porušil předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví nebo příkazy, zákazy a jiné pokyny k zajištění bezpečnosti a ochraně zdraví, ač s nimi byl řádně seznámen a jejich znalost a dodržování byly kontrolovány a vyžadovány, a že toto porušení bylo výlučnou příčinou vzniklé škody (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1967, sp. zn. 6 Cz 170/66, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod poř. č. 111, ročník 1967). Podmínky musí být splněny kumulativně, tj. všechny zároveň.

Pro závěr o tom, zda pokyn daný žákovi základní školy má shora popsaný závazný charakter pokynu k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví, přitom nejsou významné subjektivní představy školy či žáka o povaze pokynu, nýbrž významné z tohoto hlediska je objasnění důvodů (příčin) vedoucích k vydání tohoto pokynu a místních podmínek v době předcházející úrazu (k tomu srov. obdobný rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 11. 1988, sp. zn. 6 Cz 79/88, uveřejněný v Bulletinu Nejvyššího soudu pod č. 12, ročník 1989).

Při rozhodování o úplném či částečném zproštění odpovědnosti školy za úraz žáka je třeba vyjít z premisy, že se musí jednat o předpis anebo pokyn konkrétní, který upravuje určitý způsob jednání anebo konkrétní způsob jednání zakazuje. To se v daném případě nestalo, neboť Denisa obdržela pokyn, že má BB použít jedenkrát, výslovný zákaz použít BB vícekrát však neobdržela a v daném případě nebylo uvedeno, že by trenér u žáků znalosti o použití BB kontroloval anebo žáky na zákaz použití BB vícekrát výslovně upozornil. Manuál jim přečíst nedal.

V daném případě by bylo nepochybně povinností soudu, aby zkoumal, jak Denisa vnímala pokyn k použití BB (srov. rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 1. 1968, sp. zn. 4 Co 548/67, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod poř. č. 69, ročník 1968). Pokud by bylo prokázáno, že Denisa byla výslovně seznámena s nutností použít BB pouze jedenkrát, poté by mohla nastat situace, že by se škola zprostila své odpovědnosti za škodu.

Z textu zadání lze spíše dovodit, že škola by se odpovědnosti za škodu-újmu vzniklou Denise zcela nezprostila, ale mohlo by se uvažovat o jejím částečném zproštění se odpovědnosti za škodu-újmu, neboť Denisa nepochybně porušila pravidla prevenční povinnosti upravené v § 249 zákoníku práce a § 2900 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Zmíněný paragraf uvádí, že „vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodně újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného“.

Otázka možného spoluzavinění je nadále otázkou úvahy soudu, kterou mu pro případy, kdy je možné „výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec“, povoluje § 136 občanského soudního řádu (zákona č. 99/1963 Sb.) postupovat podle své úvahy. Nejde tedy říci, že by škola musela uhradit 50%, 70%, ev. méně. V případě Denisy však bude nepochybně možné uvažovat o vyšší míře jejího spoluzavinění, neboť i když neobdržela jednoznačný pokyn k tomu, že nesmí BB použít vícekrát, nepoužila jej zcela s poučením trenéra.

V případě trenéra se rozvíjí velice zajímavá možnost úvahy o jeho odpovědnosti z hlediska trestního práva. Zde by bylo možné uvažovat o trestném činu ublížení na zdraví dle ust. § 147 odst. 1 tr. zákona, ustanovení odstavce 2 by bylo

užito, pokud by bylo prokázáno porušení konkrétních předpisů, což se jeví být v daném případě jako problematické, jak bude uvedeno níže.

Pokud jde o posouzení toho, k čemu byl trenér vlastně povinen, ze zadání jednoznačně nevyplývá, že by byla mezi ním a pořadatelskou školou uzavřena dohoda konkrétního obsahu o tom, co je jeho konkrétními povinnostmi. Je však zcela zřejmé, že trenér byl povinen respektovat ustanovení § 2900 obč. zák. o předcházení hrozícím škodám a jako osoba odborně vyškolená – 15 let praxe v oboru – měla učinit vše, co ve svém postavení ve vztahu ke svým svěřencům učinit mohla, aby bylo minimalizováno hrozící nebezpečí, popř. alespoň udrženo v rozumných hranicích. Jako osoba odborně znalá měla učinit vše, aby BB byl užit v souladu s návodem, a to i přesto, že takové návody nejsou obecně závazným právním předpisem, nicméně jejich obsah a doporučení v nich obsažená mají význam z hlediska posouzení dodržení právní povinnosti potřebné obezřetnosti při předcházení škodám, jak o ní hovoří ustanovení § 2900 obč. zák., pokud ke škodě dojde v souvislosti s použitím těchto pomůcek. Proto je z právního hlediska možné vytýkat trenérovi absenci důkladné kontroly používání BB, jako osobě mající k dispozici návod na použití BB.

K poškození zdraví Denisy došlo sice i spolupůsobením jednání samotné poškozené, ale právě opomenutí trenéra – učinit vše, aby ke škodě nedošlo, dokonce v rozsahu neinformovanosti i školy o použití BB – nepochybně bylo jednou z příčin vzniku škody.

Mohla se učinit rozsáhlá opatření, aby ke škodě nedošlo. Žáci by byli více proškoleni, škola mohla přijmout další opatření, aby bylo možné předejít vzniku škody.

Z rozhodnutí NS ČR sp. zn. 4 Tdo 1523/2010 vyplývá, že: „Řešení příčinné souvislosti právě v případech nehod je jednou z nejdůležitějších otázek z hlediska posouzení viny obviněného, neboť je jedním ze základních předpokladů jeho trestní odpovědnosti. Příčinný vztah, který spojuje jednání s následkem, je obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu, a proto je příčinná souvislost objektivní kategorií. Samotná příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním pachatele a způsobeným trestněprávně relevantním následkem (účinkem či těžším následkem) k jeho trestní odpovědnosti nestačí, neboť vývoj příčinné souvislosti musí být zahrnut zaviněním alespoň v hrubých rysech (srov. rozhodnutí pod č. 69/1953, č. 20/1981 a č. 21/1981 Sb. rozh. tr.). Požadavek příčinného vztahu znamená, že určitá osoba může být trestná jen tehdy, jestliže svým jednáním následek skutečně způsobila.

Zejména u nehod je každý následek výsledkem mnoha příčin, přičemž příčinou následku je každé jednání, bez kterého by následek nenastal. Určitá činnost, okolnost apod. neztrácí svůj charakter příčiny jenom proto, že mimo ní vedly k následku i další či jiné příčiny, podmínky, okolnosti atd. Proto se příčinná souvislost mezi jednáním pachatele a následkem nepřerušuje, jestliže k jednání pachatele přistoupí další skutečnost, jež spolupůsobí při vzniku následku, avšak jednání pachatele zůstává takovou skutečností, bez níž by k následku nebylo došlo (srov. rozhodnutí pod č. 37/1975 Sb. rozh. tr.). Příčinou je totiž každý jev, bez něhož by jiný jev nenastal, resp. nenastal způsobem, jakým nastal (co do rozsahu poruchy či ohrožení, místa, času apod.). V trestním právu do příčinnosti v širším smyslu zahrnujeme i tzv. podmínky. Je tomu tak proto, že někdy je třeba postihnout i jednání, která jsou pouhou podmínkou následku. Jakákoli podmínka, bez níž by následek nenastal, nebo sice nastal, ale jinak, se pokládá za příčinu v trestněprávním smyslu.

Každé jednání, bez kterého by následek nebyl nastal, není však stejně důležitou příčinou následku (zásada gradace příčinné souvislosti). Důležité také je, aby jednání pachatele bylo z hlediska způsobení následku příčinou dostatečně významnou. Rozlišování mezi následky nevyhnutelnými a nahodilými však není rozhodující pro stanovení trestní odpovědnosti. Jednání jako příčina následku není vždy stejné, ale naopak může vyjadřovat rozdílné stupně způsobení následku. Stupeň způsobení následku je pak jednou z okolností, které určují stupeň nebezpečnosti činu pro společnost konkrétního posuzovaného trestného činu (viz ‚způsob provedení‘ v § 3 odst. 4 tr. zák.). To proto, že nepatrný stupeň způsobení následku může čin zbavovat jeho povahy nebezpečné pro společnost, a jednání pak není trestným činem. (Srov. Vladimír Solnař, Jaroslav Fenyk a Dagmar Císařová: Základy trestní odpovědnosti podstatně přepracované a doplněné vydání, Nakladatelství Orac, Praha 2003, str. 204).“

Vzhledem k výše uvedenému lze konstatovat, že trenér se nemůže zbavit odpovědnosti např. konstatováním, že použití BB bylo na vlastní nebezpečí tanečnicka. Byl to právě on, kdo pořídil BB, aby tým dosáhl lepších výsledků. Měl to být právě on, kdo měl přijmout taková opatření, aby ke škodě na majetku či zdraví nedošlo. Jak dále plyne z rozhodnutí NS ČR sp. zn. 4 Tdo 1523/2010: „Jsou-li určité nebezpečné činnosti vykonávány, potom je třeba při jejich výkonu dodržovat potřebnou obezřetlost a přijmout kontrolní opatření umožňující vyhnout se možnému nebezpečí, nebo toto nebezpečí udržet v rozumných hranicích. Jinak je nutno se takového výkonu a nabídky nebezpečných činností zdržet.“

Zůstaneme-li ovšem v rovině odpovědnosti za škodu, i z pohledu § 2914 občanského zákoníku by byla za výběr zmocněnce, v daném případě trenéra, odpovědná škola (trenéra najal ředitel školy, jak je uvedeno v zadání). Vůči trenérovi by se ovšem mohla škola domáhat náhrady škody, a to s poukazem na § 2917 občanského zákoníku, který konstatuje, že „kdo je povinen k náhradě škody způsobené jinou osobou, má proti ní postih“. Nenastoupí sem však limitace náhrady škody dle

zákoníku práce (4,5 násobek průměrného výdělku), jejím předpokladem by byla existence pracovně právního vztahu mezi školou a trenérem.

V případě výrobce je možné uvažovat o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku dle § 2939 a násl. občanského zákoníku, ale otázka primární odpovědnosti byla řešena výše a leží na škole, možnost postihu vůči výrobcí ovšem také není vyloučena. Dlužno poznamenat, že judikatura v dané oblasti je velmi chudá. V každém případě lze odkázat na ust. § 2941 obč. zák. na definici vadného výrobku, kdy výrobek je vadný, pokud není tak bezpečný, jak to od něho lze rozumně očekávat se zřetelem ke všem okolnostem, zejména ke způsobu, jakým je výrobek na trh uveden či nabízen k předpokládanému účelu, jemuž má výrobek sloužit, jakož i s přihlédnutím k době, kdy byl výrobek uveden na trh.

V této souvislosti je třeba zmínit obecnou zásadu *neminem laedere* a rovněž i judikaturu Nejvyššího soudu ČR případně Ústavního soudu ČR, konkrétně sp. zn. II. ÚS 728/02, kde jsou zakotvena základní pravidla pro provozování nebezpečných a riskantních činností, a to v případě, kdy neexistují žádné speciální právní nebo technické normy. Právní teorie a ustálená judikatura uznává i generální povinnosti, jejichž porušením vzniká právní odpovědnost, kdy ani odpovědnost trestněprávní není vyloučena. Pokud bychom pravidla ještě zjednodušili, lze konstatovat, že existuje příkaz zdržet se veškerých činností, u nichž nelze vyloučit navození nebezpečných situací a vznik škodlivých následků. Pokud někdo nemá potřebné informace, schopnosti nebo dovednosti k výkonu nebezpečných činností, je povinen se nechat poučit a takové informace, schopnosti nebo dovednosti si obstarat, event. je povinen se výkonu nebezpečných činností zdržet.

Závěrem poznamenávám, že vzhledem k možné odpovědnosti advokáta za škodu je třeba zmínit, že advokát je povinen žalovat všechny do úvahy přicházející subjekty, a to z důvodu, že v průběhu řízení mohou vyjít najevo i další okolnosti, které do celé situace vnesou nové světlo. Z tohoto hlediska by měla Denisa žalovat všechny subjekty na akci zúčastněné: školu, trenéra i výrobce. Toto však nemění nic na základní odpovědnosti školy za škodu Denise vzniklou.

Konkrétní míru náhrady újmy, kterou by Denisa mohla vysoudit, je možné odvodit od obdobných případů náhrady škody-újmy. V současné době vydal Nejvyšší soud ČR doporučující pravidla ke stanovení náhrady za škodu. Tato pravidla jsou obsahem Metodiky Nejvyššího soudu ČR, která byla vyhlášena 12. 3. 2014. Metodika Nejvyššího soudu ČR nemá závazný charakter pro rozhodování soudů v případě přiznání náhrady, je však pomůckou k tomu, aby byly naplněny principy tzv. zásady slušnosti, obsažené v § 2958 obč. zák.

Denisa má nárok na to, aby jí škůdce odčinil peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy, protože u Denisy došlo k vážnému poškození zdraví a základních smyslů, vznikla jí i překážka lepší budoucnosti, tedy má nárok i na tzv. ztížení společenského uplatnění.

Ve smyslu § 2960 obč. zák. má Denisa nárok i na náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s péčí o zdraví, kam lze zahrnout náhradu za plastickou operaci.

Pokud jde o škodu na zdraví, i ze starší judikatury vyplývá, např. rozsudek 25 Cdo 2179/2012, kdy bylo dítěti za poškození zraku na letním dětském táboře uhrazeno 460 800 Kč. Lze zmínit i rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2678/2011, kdy poškozenému studentovi, který utrpěl při dopravní nehodě zranění, byla přiznána náhrada v celkové výši 968 700 Kč, přičemž po závažném zranění je schopen studia a zapojení se do dalších aktivit, i když s omezeními.

Náhrada újmy u Denisy by se mohla reálně pohybovat okolo 1–2 mil. Kč, jak Denisa požaduje.

Náhrada by se však krátila podle míry stanoveného spoluzavinění.

5

Jak zorganizovat simulovaný soud

Tato kapitola vás provede jednotlivými kroky, které je potřeba udělat při přípravě simulovaného soudu. Najdete zde odpovědi na to, kam zařadit simulovaný soud v harmonogramu výuky, jak vybrat vhodný případ, na co nezapomenout při vlastní přípravě i při přípravě studentů a jak postupovat v roli facilitátora.

Aby mohla začít ta nejobtavnější část simulovaného soudu ve cvičné soudní místnosti, je potřeba leccos zařídit. Když projedete následující kroky, nemělo by vás v den přelíčení nic zaskočit.

Jak simulovaný soud načasovat

Pokud je simulovaný soud součástí vaší praxe na střední škole, zpravidla jím vaše působení ve třídě končí, byť se nemusí nutně jednat o vaši poslední společnou hodinu. Simulovaný

soud můžete ovšem také „na klíč“ přichystat pro třídu, kterou jste předtím neviděli.

Každopádně je třeba ve spolupráci se středoškolským učitelem pohlídat, že termín soudu nekoliduje s jinou akcí – sportovním zápasem školních florbalistů, či exkurzí do ZOO. Tyto události najdete v plánu školního roku. Snažte se také vyvarovat tradičně nabitým týdnům – zejména před uzavíráním známek (vzpomeňte si na vlastní středoškolská léta a vaši ochotu dělat práci navíc, když se v jiných předmětech hraje o známky na vysvědčení...). Když uspořádáte simulovaný soud i přes odpor studentů v nevhodném termínu, budou ho jen kvůli tomu vnímat jako nemilou povinnost a to by byla škoda. V některých dnech

jsou naopak mimoškolní akce ideální: po uzavření klasifikace, v den přijímacích zkoušek, během maturit... V těchto obdobích i vedení školy ocení, když je ve škole o třídu méně – a vděčně studenty uvolní na celý půlden. Každopádně nezapomeňte konání simulovaného soudu oznámit ostatním učitelům. Na každé škole funguje jiný způsob – někde stačí dva týdny dopředu ve sborovně vyvěsit papírek, jindy je nutné obejít všechny učitele, které připravíte o hodinu s danými studenty. Pohlídat všechny tyto širší školní souvislosti simulovaného soudu musí zejména středoškolský učitel. Přesto je dobré, abyste o nich věděli a svého učitele si „pohlídali“.

Jak vybrat vhodný případ

Při volbě projednávaného případu se před vámi otevírá takřka nekonečná škála možností. Můžete se studenty v simulovaném soudu řešit, komu případně oblíbený domácí mazlíček či víkendová chata v rámci majetkového vyrovnání manželů, nebo kdo bude lépe vychovávat pubescentního jedináčka – matka nebo otec? Nebo může jít o to určit, jaká výše náhrady škody náleží žalobci za újmu na zdraví či zda došlo k porušení práva na ochranu osobnosti slavné popové hvězdy – má veřejnost právo znát intimní údaje o životě celebrit, nebo jde o nepřipustný zásah do soukromí? Zajímavým tématem pro simulovaný soud může být také rozhodování o tom, jak naložit s černým pasažérem či o tom, zda to byl právě obžalovaný, kdo se dopustil krádeže, domácího násilí nebo sexuálního obtěžování, a jaký trest mu má soud uložit.

Jako nejvhodnější se pro účely simulovaných soudů zdají být případy z oblasti práva občanského, trestního, případně správního. Výběr konkrétního tématu bude samozřejmě záviset na tom, co studenti právě probírají ve výuce. Ideálně by případ měl uzavírat jednu celou právní oblast, které se třída v předchozích hodinách věnovala. Máte-li na výběr, studenti si nejlépe užijí trestněprávní kauzy. Jsou atraktivní, lehce představitelné a studenti se s nimi setkávají v běžném životě, ať už přímo nebo prostřednictvím médií. Můžete také studentům nabídnout několik případů a nechat je si vybrat.

Z praktického hlediska je samozřejmě důležité, zda na některý z případů máte již připravené podklady. Součástí tohoto průvodce jsou i kompletně připravené materiály na simulované soudy, které lze bez velké přípravy použít ve výuce. Můžete s nimi pracovat různě podle toho, pro jaké studenty simulovaný soud chystáte a do jaké míry chcete do materiálů zasahovat.

Další kauzy lze čerpat z publikace *Street Law aneb jak učit právo na středních školách*,⁹ z klauzurních prací na fakultě nebo z vlastní praxe (pokud jste byli na praxi u soudu nebo se k vám dostal vhodný rozsudek, můžete z něj připravit případ pro výuku). Při přípravě myslíte na to, že studenty bude zajímat, „jak by to

dopadlo ve skutečnosti“, tj. jak by případ posoudil skutečný soud. Jakkoli takovou odpověď často neznají ani zkušení advokáti nebo soudci, je třeba mít pro studenty přichystanou alespoň nějakou odpověď. Vycházíte-li ze soudního rozsudku, máte pochopitelně velkou výhodu.

Největší úspěch mívají případy, které jsou v nějakém ohledu výjimečné. Buď tím, že jsou zcela aktuální (právě se řeší v médiích) nebo na ně studenti naráží v běžném životě (problematika alkoholu, drog, drobného podrazu, případy týkající se autorských práv nebo školního prostředí). Případně jsou to případy bizarní, pikantní, neopakovatelné až bulvární.

Jak se na soud připravit

Pokud všichni aktéři s pořádáním soudu souhlasí (někteří se dokonce už těší) a vy máte vybraný případ, stačí už jen vše náležitě nachystat. Příprava simulovaného soudního řízení vás může stát hodně času, lze ji ovšem stihnout i poměrně rychle. Nejvýznamnější proměnou je, zda převezmete případ připravený někým jiným nebo se pustíte do přípravy vlastního. Pokud máte chuť a čas, není nad to připravit případ vlastní. Nemusíme jistě obsáhle vysvětlovat, kolik se toho přitom naučíte... Pokud se touto cestou (ať už z jakéhokoli důvodu) nevydáte, můžete využít již zpracované vzorové simulované soudy obsažené v tomto průvodci. V podkladech najdete i vzory úkonů činěných v rámci soudního řízení, např. vzor žaloby, obžaloby, usnesení či rozsudku.

Náročnost přípravy se bude odvíjet také od toho, kolik hodin chcete, či spíše můžete přípravě se studenty věnovat. Jinak tomu bude v případě, kdy celou svoji praxi věnujete jednomu právnímu odvětví, takže už v hodinách můžete studenty postupně seznamovat s tím, co uvidí u soudu (jednotlivá právní povolání a jejich role, základní právní dokumenty, základy procesního práva atd.). Pokud však máte v rámci své praxe probrat hned několik právních odvětví, na přípravu studentů na simulovaný soud vám mohou zbýt třeba jen dvě vyučovací hodiny. I to se však dá zvládnout.

Jak připravit studenty

1. Sdělte studentům, že pro ně chystáte simulovaný soud; vysvětlíte jim, co to je, jakou v něm budou mít roli, co je čeká a nemine.

9. URBAN, Michal. *Street Law aneb Jak učit právo na středních školách. Materiály k předmětu Právní praxe na středních školách*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, 169 s. (dostupné ke stažení v pdf na www.streetlaw.eu v sekci Materiály).

2. Zkuste studenty pro simulovaný soud nadchnout (vybraným tématem, motivačním videem, příslibem návštěvy Právnické fakulty a její soudní síně, vyzkoušením si talárů apod.)
3. Nalákejte studenty na příběh vybraného případu, vtáhněte je do děje.
4. Předějte studentům základní zadání případu, který budou řešit, a nechte jim čas, aby si ho pročetli. Pak je vyzvěte, aby na celý případ projevili vlastní názor – jak by popsali situaci řešili na základě svých dosavadních znalostí a zkušeností.
5. Iniciujte krátkou diskusi o tom, jak by se měl případ řešit podle práva. Úvahy studentů můžete usměrňovat doplňujícími otázkami, např.: Je takové jednání přípustné podle našeho právního řádu? Jak se měli protagonisté správně zachovat? Jaká norma byla porušena? (Smyslem této diskuse není případ vyřešit, ale poukázat na zajímavé otázky, které klade, nechat zaznít pár důležitých argumentů pro obě strany, vzbudit zájem studentů o celý případ.)
6. Rozdělte role, které budou jednotliví studenti zastávat (někteří se jistě třesou na to vyzkoušet si roli soudce, jiní se zase najdou v roli obžalovaného či svědka); více k zadávání rolí najdete níže.
7. Povzbudte studenty, aby se do svých rolí co nejvíce vžili – čím vážněji je vezmou, tím zajímavější celé soudní řízení bude. Některé role mají i konkrétní charakterové vlastnosti, které je třeba dodržovat. Pokud nejsou v zadání uvedeny, může si je protagonista domyslet.
8. Věnujte se jednotlivým skupinám studentů a přibližte jim jejich roli v rámci soudního jednání. Rozdějte jim materiály, které je provedou procesními pravidly.
9. Poskytněte studentům relevantní právní informace a upozorněte zejména ty v roli soudců a zástupců obou stran, co si mají nastudovat (středoškoláci nemohou „sami od sebe“ normy znát).
10. Před samotným konáním simulovaného jednání studenty přesně informujte o tom, kdy a kde se sejdete a co mají dělat případní opozdilci.

Jaké materiály studentům poskytnout

U každého případu v tomto průvodci (část B) najdete úvodní příběh, ze kterého rychle poznáte, čeho se případ týká a zda se vám bude hodit do výuky, včetně popisu jednotlivých rolí. Dále každý spis obsahuje příslušné důkazy (smlouvy, znalecké posudky a další dokumenty), výňatky ze zákonů, které jsou pro případ důležité, a rozsudek. Jak s nimi pracovat záleží na tom, jak náročný simulovaný soud chcete připravit.

Jednodušší varianta

Studenti dostanou předem připravené dokumenty (žalobu, obžalobu, protokol z přípravného řízení, znalecké posudky atd.), ze kterých budou moci vyjít při přípravě svých vystoupení před soudem. Zvolte tuto variantu, pokud máte na přípravu soudu méně času, případně máte důvodné podezření, že se studenti na jednání příliš nepřipraví, anebo pokud pracujete s mladšími či obecně pomaleji pracujícími studenty.

1. Rozdějte všem studentům jednostránkový úvod s příběhem, případně ho můžete celé třídě přečíst nahlas a poté zaslat e-mailem. Slouží jako shrnutí základních faktů a představení hlavních postav, i jako motivace.
2. Vyberte představitele hlavních i vedlejších rolí a rozdějte jim zadání. Zejména u hlavních rolí se vyplatí dobře přemýšlet, komu je svěřit, aby jejich případný neúspěch nepoznamenal průběh celého soudu.
3. Studentům v roli soudců, zástupců obou stran (státní zástupce a obžalovaný, resp. jeho obhájce, případně právním zástupcům žalobce a žalovaného) a stranám dejte celý spis, tj. všechny dokumenty až na zadání jednotlivých rolí a rozsudku. Můžete jim ho také zaslat e-mailem nebo zpřístupnit na internetu. Studenti v dokumentech najdou potřebná fakta, dřívější výpovědi svědků, znalecké posudky, vyjádření protistrany atd. Své právní argumenty pak nemusí sami vymýšlet, což je samozřejmě jednodušší. Současně se učí právní dokumenty číst a interpretovat. Můžete jim také dát seznam relevantních částí zákona (paragrafů), kterými mohou u soudu argumentovat (většinu z nich nicméně již obsahují výše uvedené dokumenty).
4. Studentům v roli znalců či jiných odborníků rozdějte ze spisu nakopírované posudky. Jejich úkolem je u soudu reprodukovat hlavní závěry (platí, že u soudů bývají znalci vyslýcháni, tj. nemají svá vyjádření číst, ale odpovídat na otázky soudu).
5. Studentům-soudcům poskytněte časový harmonogram, popis průběhu soudu krok za krokem a vzor rozsudku, do kterého po soudním jednání vyplní své rozhodnutí. Pokud jim chcete práci ještě více ulehčit, můžete jim pro inspiraci dát přečíst skutečný rozsudek v podobném případě.

Náročnější varianta

Studenti dostanou pouze základní zadání případu. Jejich úkolem je připravit se na jednání soudu (vypracovat (ob)žalobu, vyjádření protistrany či znalecký posudek) bez opory dalších dokumentů. Navíc musí být připraveni u soudu více improvizovat

(nevědí, co vypoví svědci, s jakými argumenty přijde protistrana atd.). První dva kroky v následujícím postupu jsou shodné s jednodušší variantou.

1. Rozdejte všem studentům jednostránkový úvod s příběhem, případně ho můžete celé třídě přečíst nahlas a poté zaslat e-mailem. Slouží jako shrnutí základních faktů a představení hlavních postav, i jako motivace.
2. Vyberte představitele hlavních i vedlejších rolí a rozdejte jim zadání.
3. Studentům v roli soudců a zástupců obou stran rozdejte seznam relevantních částí zákona (paragrafů), které jim usnadní přípravu na soudní jednání. Pokud jim chcete přípravu ztížit, nechte je, aby si relevantní pasáže dohledali sami (jedná se o činnost skutečně náročnou, kterou dobře zvládnou pouze studenti s pokročilejší znalostí práva a schopnostmi rozumět právním textům).
4. Studentům-soudcům poskytněte časový harmonogram soudu, popis průběhu soudu krok za krokem a šablonu, do které vyplní své rozhodnutí.
5. Vše ostatní už je na studentech, nicméně vy jako facilitátor jim musíte být k dispozici (v hodinách nebo elektronicky) – zodpovídat dotazy, pokládat otázky, které je upozorní na nedostatky v argumentaci, motivovat apod.

Jak studentům zadat role

Nebojte se jednotlivé role přidělovat více studentům – a to i přesto, že by tomu tak v realitě nebylo. Jedná se o simulovaný soud, nikoliv o skutečné soudní jednání, proto nevádí, když budou soudci tři nebo jich bude dokonce pět, že v soudní síni zasednou tři státní zástupci a obžalovaný bude mít tři právní zástupce. Konečně, víc hlav víc ví...

Vedle tradičních právních rolí (soudců, státních zástupců, obhájců, (ob)žalovaných, svědků, znalců a poškozených) přidejte některým studentům také roli novinářů (seriózních i bulvárních), fotografů, případně televizních či rozhlasových redaktorů. Na Právnické fakultě UK je k dispozici kamera, takže studenti mohou natočit krátkou video reportáž, nahrát „rozhlasovou reportáž“ na mobil apod.

Vděčná a nenáročná na přípravu je role justiční strážce. Pokud tuto roli chcete některým studentům přidělit, je třeba se postarat o nějaká „vzrušení“. Můžete třeba instruovat jednoho z obžalovaných, aby se pokusil při jednání vejít za svými známými do místa pro veřejnost nebo můžete obhájce obžalovaného navést, aby se pokusil obžalovanému podstrčit mobilní telefon či dopis apod. Zkrátka zajistit, aby měla justiční stráž důvod být na pozoru.

V každém z hlavních právních týmů (obě strany a soudci) by měla být alespoň jedna výrazná osobnost, která tým tzv. potáhne. Dopředu si ji vytipujte i za pomoci středoškolského učitele a snažte se zaručit, aby se například nestalo, že jednu stranu budou obhajovat studenti spíše nespolehliví, kteří se na jednání nepřipraví, a celý soud pak vyzní jednoznačně (a dost pravděpodobně i nezáživně).

Pokud máte u někoho podezření, že na soudní řízení nemusí dorazit (má ve zvyku zaspávat apod.), určité jeho roli zdvojte.

Vycházíte-li z případů připravených v tomto průvodci, můžete podle potřeby nějakou roli přidat nebo ubrat – samozřejmě se zvážením toho, jak to promění celý příběh.

Jak efektivně využít čas

Příprava simulovaného soudu obnáší spoustu různých úkolů, neváhejte si proto ulehčit práci technologiemi, chytrou organizací a delegováním.

Zadávejte domácí úkoly

Studenti souhlasili s účastí na simulovaném soudu i přesto, že je to bude stát práci navíc – máte tedy právo ji vyžadovat. Rozdejte jim zadání případu, aby si jej doma nastudovali, připravili právní kvalifikaci případu a podložili ji argumenty.

V rámci domácí přípravy si studenti mohou nastudovat podrobnější procesní pravidla o průběhu hlavního líčení, úloze jednotlivých stran, příp. dalších účastníků řízení.

Pošlete studentům odkazy na televizní pořady, ve kterých je vidět, jak probíhá soudní jednání. Můžete jim také nabídnout, ať se zajdou na soudní jednání podívat naživo (jednání jsou veřejná, stačí zjistit, kde je nejbližší soud a jaký má pořad jednání).

Zadávejte práci do skupin

Studenti mohou na přípravě pracovat ve skupinách, zvláště jde-li o tým, který bude zastupovat (ob)žalobu či obhajobu nebo pokud jde o několik soudců (mohou si rozdělit úkoly). Svědci mohou například jako skupina dostat za úkol zjistit, zda musí vypovídat a co jim hrozí, když budou u soudu lhát.

Využijte moderní technologie

Zasílejte informace studentům e-mailem. Sdílejte podklady prostřednictvím Google Socs, Dropboxu nebo obdobných

platform. Navrhněte jednotlivým týmům studentů, aby si založili vlastní skupinu na Facebooku.

Neřešte vše při vyučování

Nechte si organizační věci na přestávku. Využít můžete i elektronickou komunikaci (na hodině např. jen rozdělíte role, ale jejich konkrétní zadání pak studentům pošlete e-mailem).

Pokud učíte stejnou třídu delší dobu, můžete simulovaný soud představit několik týdnů předem a pak se k němu každý týden vracet, třeba i jen na pár minut (zkontrolovat úkoly, položit důležité otázky k případu, doplnit zdroje...). Když bude příprava rozložena v delším čase, studenti jí nakonec mohou věnovat výrazně víc času, než kdybyste jim o simulovaném soudu řekli až na poslední chvíli.

Administrativa

– na co nezapomenout

Stejně jako práce skutečného soudu, i příprava jeho simulované verze vyžaduje několika základních administrativních úkonů. Většina již byla zmíněna výše, zde je každopádně jejich přehled:

Na střední škole

- » Pokud chcete využít pro simulované soudní jednání cvičnou soudní síň v prostorách Právnické fakulty UK, domluvte se včas s ředitelem/-kou střední školy, že se výuka bude konat mimo jejich budovu (vedení školy či zástupce musí vždy vědět, kde se studenti nacházejí) – s tím vám určitě pomůže váš středoškolský učitel.
- » Vedení školy může chtít vidět seznam studentů, kteří se simulovaného soudu zúčastní (zejména pokud se nejedná o celou třídu). V některých školách je praxe například taková, že se seznam vyvěsí na nástěnku s informacemi o změnách v rozvrhu.
- » Probíhá-li simulovaný soud mimo vaši běžnou výuku nebo pokud víte, že časově zasáhne do dalších hodin, požádejte včas ostatní kolegy o uvolnění studentů (nic nerozlítí učitele tak, jako když polovina studentů chybí na plánované písemce).
- » Pokud jsou studenti nezletilí, zajistěte jim doprovod učitele na místo konání a zpět (u zletilých studentů postačí určit čas a místo setkání). Jinak jste za bezpečí studentů během akce zodpovědní vy.

- » Stanovte přesný čas a místo setkání a zajistěte, aby vás našli i případní opozdilci.
- » Určete pevný čas, kdy se studenti musí vrátit do školy tak, aby stihli další výuku.

Na Právnické fakultě UK

- » Rezervujte s dostatečným předstihem cvičnou soudní síň prostřednictvím JUDr. Michala Urbana (urbanm@prf.cuni.cz).
- » Cvičnou soudní síň najdete ve čtvrtém patře PF UK, v místnosti č. 414. Před ohlášeným začátkem simulovaného soudu ji vrátí odemknou (pokud ne, požádejte o to na vrátnici). Po skončení vše uveďte do původního stavu a požádejte opět vrátné, aby místnost zamkli.
- » Na fakultě jsou k zapůjčení taláry. Získáte je v šatně fakulty na průkaz ISIC. Abyste měli jistotu, že budou v době vašeho simulovaného k dispozici, můžete si je v šatně dopředu zarezervovat.

6

Jak vést simulovaný soud

V této kapitole se dočtete, na co si facilitátor simulovaného soudu musí dát pozor, když nastane „Den D“, tedy den přelíčení. Najdete zde několik tipů, jak zajistit hladký průběh jednání – zejména jak si rozvrhnout čas, a jak co nejlépe naplnit učební cíle simulovaného soudu.

Soudní jednání je událostí, u které je obtížné odhadnout, jak dlouho bude trvat. Jenže právě plánování je u simulovaného soudu nezbytné – musíte závazně stanovit maximální čas na celý soud a alespoň orientačně i pro vystoupení jednotlivých aktérů. Jinak se vám může stát, že nebudete vy ani studenti vědět, že se celý soud „zpožďuje“ a dostanete se do situace, která má jen dvě špatná řešení: buď ošidíte poslední třetinu soudu (nevyslechnete nějaké svědky, zkrátíte čas na výpovědi nebo třeba zrušíte závěrečné řeči), nebo nestihnete závěrečnou reflexi. Pro základní orientaci vám může pomoci následující rozvržení, které obsahuje i několik upozornění na možná zdržení a návrhy, jak jim předejít:

1. Příprava před jednáním (5–10% celkového času)

Počítejte s dostatečným časem pro přesun studentů na místo konání simulovaného soudu. Budou-li se přemísťovat do jednací síně na PF UK či na jiné místo mimo školu, někteří jistě zabloudí, jiní přijdou pozdě atp. Nějakou dobu zabere i převlékání se do „soudního“. Sraz tedy stanovte alespoň 15 minut před zamýšleným začátkem jednání. V jednací místnosti pak musíte stihnout všechny uvítat, připomenout pravidla, zodpovědět případné otázky a předat slovo předsedovi soudu.

2. Simulované soudní jednání

(75–85% celkového času)

Pokud vás začne tlačit čas, nebojte se do jednání vstupovat a posunovat jej vpřed. S tím, kolik času máte na samotné jednání, je dobré všechny studenty seznámit předem. Vědomí časových mezí je bude motivovat k efektivnějšímu jednání. Zcela určitě vyhrazený čas sdělte studentům-soudcům – ti jednání i jeho zdárný časový průběh mají za úkol sledovat. Zároveň si předem rozmyslete, které části simulovaného soudu musí bezpodmínečně proběhnout a které můžete případně vypustit. Měli byste vědět, které vystoupení je klíčové a která role naopak může být upozaděna. Čas můžete ušetřit i zjednodušením procesních formalit (např. nelpět na předkládání občanských průkazů všech účastníků).

3. Závěr a hodnocení

(10–15% celkového času)

Závěrečná reflexe je velmi důležitou součástí simulovaného soudu, a proto celé jednání řiďte tak, aby na ní zbylo dostatek času. Studenti budou pravděpodobně po jednání plni emocí a otázek, i vy jako „režiséři“ a garanti odborné kvality simulovaného soudu budete také chtít leccos okomentovat. (Jak provést závěrečné sdílení a reflexi najdete v osmé kapitole.) Myslete na to, aby měli studenti po skončení dostatek času k návratu do školy.

1. Příprava před jednáním

Ať už budete simulovaný soud pořádat ve cvičné soudní síni na Právnické fakultě nebo v upravené třídě na střední škole, je dobré před začátkem jednání navodit vhodnou atmosféru.

Uvítání

- » Přivítejte všechny na dnešním soudním jednání.
- » Pokud přišel na jednání někdo z pedagogického sboru či vedení školy, přivítejte i je, případně poděkujte za podporu při přípravě simulovaného soudu.
- » Zjistěte, zda dorazili všichni studenti. Pokud chybí někdo, bez nějž se simulovaný soud neobejde, zaskočte za něj.
- » Připomeňte, že simulovaný soud je spíše „exotickou“ formou výuky – kdy jindy si studenti mohou sami zahrát na soud?
- » Připomeňte cíle simulovaného soudu (viz kapitolu 2).
- » Oceňte dosavadní spolupráci a úsilí studentů při přípravě na jednací den, která je stála nejspíš více sil, než jsou zvyklí vynakládat na běžné domácí úkoly či práci v hodině.

- » Popřejte studentům, aby pro ně soudní jednání bylo nejen poučnou událostí, ale i zajímavým zážitkem.

Pravidla

Simulovaný soud se nutně nemusí shodovat s požadavky zákona, což se zejména týká procesních pravidel. Proto zopakujte jeho pravidla.

- » Stručně připomeňte průběh jednání: soud zahajuje jednání, následně zazní návrh (ob)žaloby a replika, poté se dokazuje, následují závěrečné návrhy a vše vrcholí rozsudkem.
- » Zdůrazněte, která základní pravidla procesního práva byla pro účel simulovaného soudu pozměněna a proč. (Např. svědci nebudou voláni postupně, ale budou od začátku všichni přítomni v síni, jednání je svázáno časovými limity, aby se vše odehrálo „na jedno stání“ apod.)
- » Uveďte, kolik času na jednání máte, informujte, že čas hlídáte vy, ale také soudci, kteří dostali detailně rozepsaný harmonogram, a že občas bude nejspíš nutné jednání trochu „popohnat“.
- » Upozorněte, že v určitých případech můžete jako facilitátor do jednání vstoupit.
- » Povzbudte studenty, aby se snažili co nejlépe hrát své role, aby dodržovali charakterové vlastnosti svých postav a aby se nestyděli se do toho opravdu „položít“.

Otázky

- » Zeptejte se studentů, zda mají jakékoliv nejasnosti a vyzvěte je, aby využili této chvíle k tomu vše si spolu s ostatními vyjasnit.
- » Ujistěte studenty, že jim budete k dílčím dotazům k dispozici i v průběhu jednání.

Řekli jste všechno, co jste chtěli? Výborně! Nic vám tedy nebrání pustit se do díla – simulované soudní jednání může začít. Připomeňte studentům, že nyní vstupují do svých rolí a simulovaný soud začíná „naostro“.

Pak předejte slovo předsedovi soudu: „*Pane předsedo, prosím, zahajte jednání...*“ Předseda senátu se postaví, čímž vyzve i všechny ostatní v místnosti, aby povstali, a zahájí jednání. (Případně mohou ti, kdo tvoří soudní senát, vyjít z místnosti, tam si obléci taláry a znovu vejít.)

Co přesně má předseda soudu a ostatní soudci během jednání říkat najdete ve scénářích „krok za krokem“ v části B (desky b0).

2. Simulované soudní jednání

Zkušenost ukazuje, že u soudu se může stát téměř cokoli. Svědek změní výpověď, zatvrzelý obžalovaný se přizná, protistrana bez omluvy nedorazí... Simulovaný soud je v tomto ohledu o něco bezpečnějším prostředím, protože jednotlivé role jsou jasně zadane. Přesto byste jako facilitátoři měli být připraveni na vše, být ostražití a nenechat se vykolejit. Může se stát, že některý z aktérů (ať už nechtěně či záměrně) posune smysl své role (např. svědek naznačí existenci klíčového důkazu, se kterým zadání nepočítalo), nebo se objeví situace, se kterou si studenti nebudou vědět rady (např. student, jehož rolí je dokumentovat průběh jednání jakožto novinář chce v průběhu jednání fotografovat a ví, že tak může činit jen se souhlasem soudce – zaváhá ale, jak má souhlas získat).

Pokud budete simulovaný soud organizovat ve více lidech, nebojte se této výhody využít. Jeden z vás může být k dispozici soudcům a straně žalující, další straně žalované a ostatním aktérům. Tím také můžete vyvážit možnou „nespravedlnost“ plynoucí z toho, že např. usměrníte některé důkazy ve prospěch jedné strany, což zvýší pedagogický efekt simulovaného soudu, ale může vzbudit nevoli u studentů, kterým zhoršíte jejich pozici. Jste-li dva nebo dokonce tři facilitátoři, každý z vás může přiměřeně radit „své straně“. Stále nicméně platí, že nejde o to, kdo vyhraje.

Obecně platí, že byste se neměli bát do jednání zasahovat, a to zejména tehdy, pokud je ohrožena jeho plynulost nebo dokonce smysl. Četnost vašich vstupů však záleží na tom, jak si to žádá samotný průběh konkrétního jednání, které je vždy jedinečné. Doposud se nicméně nestalo, že by proběhlo simulované jednání, které by si alespoň několik drobnějších zásahů nezasloužilo. Soudní jednání totiž nemá studenty jen bavit, ale také vzdělávat. A garantem tohoto vzdělávacího přesahu zážitku u soudu jste právě vy. Opačným extrémem je soudní jednání, které se odehrává pouze na pozadí výkladu facilitátorů. Takový simulovaný soud si studenti – možná na rozdíl od facilitátorů, moc neužijí. Obecná rada tedy zní: nebojte se zasahovat, číňte tak ale s mírou. Z naší zkušenosti však plyne, že mají facilitátoři spíš menší než větší nutkání soud přerušovat. Jinak platí, že drobnější nedostatky, doplnění, nápady a komentáře můžete nechat na závěrečnou reflexi.

Plynulost jednání bývá ohrožována zejména rozvláchnými výpověďmi znalců a svědků, mnohdy v kombinaci s nekonečnými otázkami advokátů (z nichž zdaleka ne všechny jsou k věci). Tomuto nebezpečí můžete čelit například tím, že omezíte počet otázek na každého svědka nebo v harmonogramu závazně určíte čas na svědecké výpovědi. Rozvleklé a nikam nevedoucí výstupy

neváhejte utnout. Pokud do jednání někdo vnese důkaz, který celé řízení ovlivní a přitom ho postava neměla v zadání, okamžitě uveďte věci na pravou míru: „Lituji, ale není to tak, tento důkaz soudu nikdy nebyl předložen,“ nebo postavě připomeňte: „Na tuto událost si nevzpomínáte,“ či „Toho člověka opravdu znáte, chodili jste spolu na základní školu.“ Nebojte se v takové chvíli závazně pozměnit dění v soudní síni, pokud se znalostí celého případu víte, že by se jinak jednání rozpadlo (soud by nebyl schopný rozhodnout apod.).

Méně významné situace můžete řešit decentněji. Například v případě váhajícího účastníka k němu přistupte a bez přerušení jednání mu doporučte vhodné řešení (můžete být se studenty domluveni, že budou-li mít v průběhu jednání otázku, dají vám znamení drobným zamáváním). Pokud ovšem otázku či pochyby vyhodnotíte jako důležité téma, opět se nebojte jednání přerušit a s otázkou i odpovědí seznámit i ostatní studenty. Byla by škoda nevyužít cenný moment, kdy se mohou všichni účastníci dozvědět něco důležitého. Bývá zvykem, že se v průběhu jednání objeví celá řada dotazů. Počítejte tedy s tím a nenechte se zvíkat prvotním pocitem, že by celé jednání mělo proběhnout „na jednu klapku“. Krátké přerušení za účelem uvedení věci na pravou míru nebo šeptem pronesená rada jednotlivci k simulovanému soudu zkrátka patří. Než studenty nechat říkat či dělat nesmysly, je lepší se do jednání zapojit a vše uvést na pravou míru. To samozřejmě platí s výhradou, na kterou jsme již upozorňovali dříve: není možné pedantsky lpět na dodržování veškerých procesních pravidel. Opravujte jen ty nedostatky, které si to zaslouží. Pokud tedy např. advokáti vstávají nejen, když oslovují soud, ale i při kladení otázek znalcům a svědkům, jde o nedostatek méně závažný. Pokud je však advokát na ostatní sprostý, je třeba zakročit.

3. Závěr a hodnocení

Vynesením rozsudku společná práce na simulovaném soudu nekončí. Ačkoli víme, kdo je podle soudců v daném případě vítězem a kdo poraženým, z hlediska metody simulovaného soudu to nestačí. Zůstává řada otázek. Co si o svém výkonu mají myslet soudci či svědci? Ti přeci s nikým nesoutěžili. Jak se má hodnotit strana sporu, které právo nebylo nakloněno, která ovšem svou roli zvládla na výbornou? Jak by stejný případ dopadl před skutečným soudem? Co strany udělaly dobře a na co naopak zapoměly? Jaké byly klíčové momenty v průběhu jednání z hlediska argumentace a strategie vystupování před soudem? Jak se kdo ve své roli cítil, co kdo prožíval?

Tomu, jak na tyto a podobné otázky odpovědět a jak pracovat se třídou po vynesení rozsudku, abyste plně využili potenciál metody simulovaného soudu, se detailně věnuje osmá kapitola.

7

Soudní řízení v teorii a praxi

Chcete-li pořádat simulovaný soud, měli byste se ujistit, že víte, jak soudní řízení v České republice fungují. V této kapitole najdete stručně popsány jednotlivé fáze soudního řízení, nejprve civilního a poté trestního. Přehledné shrnutí jejich průběhu je provázeno komentářem, který vám usnadní tyto fáze realizovat v simulovaném soudu. V části B tohoto průvodce pak naleznete popisy soudního řízení „krok za krokem“ s konkrétními promluvami, které u soudu mají zaznít – opět pro civilní i trestní verzi. Tyto návody poslouží studentům jako opěrný scénář při samotném simulovaném soudu. Můžete je nakopírovat a rozdat hlavním aktérům.

7a

Civilní řízení v teorii a praxi

Existují dva základní typy soudního řízení – civilní a trestní. Civilní neboli občanské řízení je ovládané *zásadou dispoziční*, což znamená, že jsou prováděny pouze důkazy, které navrhnou sami účastníci řízení – jen výjimečně soud přistoupí k provedení důkazu nenavrženého stranou sporu. Strany mají tedy spor do značné míry ve svých rukou. Zásady civilního soudního řízení jsou obsaženy v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „o. s. ř.“). V civilním řízení se setkáváme s případy, jako je žaloba na vrácení zápůjčky, žaloba na určení vlastnického práva k pozemku, určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru, žaloba na slevu z kupní ceny, žaloba na náhradu újmy apod.

Tzv. nesporná řízení jsou od 1. 1. 2014 upravena v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Tato řízení nesou znaky civilního řízení, ale řízení mohou být zahájena z podnětu soudu a soudy jsou rovněž povinny zjišťovat skutečnosti a důkazy rozhodné pro danou věc. Jedná se tedy o určitou kombinaci návrhového řízení a řízení ovládaného zásadou *oficiality*. Zákon o zvláštních řízeních soudních upravuje např. řízení o podpůrných opatřeních a ve věcech svéprávnosti, ve věcech nezvěstnosti a smrti, o pozůstalosti, ve věcech manželských a partnerských apod.

Hlavní fáze civilního řízení:

- » Příprava řízení,
- » ústní jednání,
- » vyhlášení rozsudku,
- » odvolací (opravné) řízení,
- » výkon rozhodnutí.

V simulovaném soudu se budeme zabývat především fází ústního jednání. Tuto část naleznete podrobně rozepsanou ve „scénáři“ *Ústní jednání v civilním řízení krok za krokem* v části B.

7b

Trestní řízení v teorii a praxi

Trestní řízení ovládá *zásada oficiality*, která vyžaduje zejména po soudci, aby byl aktivní, nesl odpovědnost za objasnění celého případu a prováděl i důkazy, které účastníci sami nenavrhli. Zjednodušeně můžeme říct, že zatímco v občanském soudním řízení rozhoduje soudce na základě pravděpodobnosti, v trestním procesu usiluje o zjištění pravdy (resp. její zjištění nade vší pochybnost). Zásady trestního řízení obsahuje zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, v platném znění (dále jen „tr. ř.“). V tomto řízení soudy projednávají trestné činy: např. podvod, ublížení na zdraví, řízení pod vlivem návykové látky, vraždu.

Hlavní fáze trestního řízení (ne vždy musí proběhnout všechny):

- » Přípravné řízení (fáze vyšetřování),
- » předběžné projednání obžaloby,
- » hlavní líčení,
- » vyhlášení rozsudku,
- » odvolací (opravné) řízení,
- » výkon rozhodnutí.

V simulovaném soudu se budeme zabývat především fází hlavního líčení. Tuto část naleznete podrobně rozepsanou ve „scénáři“ *Hlavní líčení v trestním řízení krok za krokem* v části B.

7a

Civilní řízení v teorii a praxi

Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb.) „*upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob,*“ viz § 1 o. s. ř. Dále uvádí, že „*v občanském soudním řízení soudy projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci a provádějí výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně; dbají přitom, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů fyzických a právnických osob a aby právo nebylo zneužíváno na úkor těchto osob,*“ viz § 2 o. s. ř. Občanské soudní řízení má tedy představovat jednu ze záruk spravedlnosti tím, že každému občanu umožní domáhat se u soudu ochrany svého práva, které bylo ohroženo nebo porušeno. Občané však musí vědět, kam se obrátit a jak si posléze u soudu počínat, což se neobejde bez znalosti procesních předpisů.

Zákon dále úkoluje soud, aby postupoval předvídatelně a „*v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly spolehlivě zjištěny*“ viz § 6 o. s. ř. To se pochopitelně nepodaří pokaždé naplnit, mnohdy účastníci do poslední chvíle řízení neví, jak soudce nakonec rozhodne. Situace se ale mění a je stále více soudců, kteří již na prvním jednání ve věci sdělí účastníkům, jak zamýšlí rozhodnout.

Civilní řízení se obvykle skládá ze dvou stupňů. V prvním se projednává žaloba a soud vynese rozhodnutí, ve druhém se projednává odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně (samozřejmě jen tehdy, pokud se jedna ze stran odvolala). Jednání vede soudce, který je v prvním stupni zpravidla jeden (tj. samosoudce). Pouze v pracovněprávních sporech rozhoduje v prvním stupni senát, který se však neskládá ze soudců, ale pouze z jednoho soudce-profesionála a dvou přísedících, tj. lidí jmenovaných zastupitelstvy příslušné obce či města. Ve druhém stupni již rozhoduje senát složený ze tří profesionálních soudců.

- » **V simulovaném soudu doporučujeme soudců víc – tři nebo dokonce pět, aby co nejvíce studentů mělo nějakou roli.**

Žaloba

Řízení se zahajuje na návrh, který se nazývá žalobou. V žalobě musí být řádně označeny strany, a to žalobce a žalovaný. Do řízení může vstoupit na návrh některé ze stran i další účastník – nazývaný „vedlejší účastník“. ¹⁰ Žaloba musí obsahovat vylíčení rozhodných skutečností – musí být popsáno, co se stalo, co žalobce požaduje a jak má soud rozhodnout (tzv. žalobní návrh neboli *petit*). Pokud je žaloba v pořádku, soud ji zašle protistraně

a nařídí ve věci ústní jednání. Pokud žaloba neobsahuje veškeré náležitosti požadované o. s. ř., soud vyzve žalobce k doplnění žaloby (s poučením, že pokud žaloba nebude doplněna dle pokynu soudu, bude odmítnuta). Pouze řádně sepsaná žaloba se může stát podkladem pro její projednání. Vzor žaloby najdete v části B (desky b0).

V praxi to znamená, že je lépe její sepsání svěřit advokátní kanceláři. Pokud by na to žalobci chyběly finanční prostředky, může požádat o právní zastoupení soud. Ten žalobce vyzve k doložení podmínek, které jej osvobodí od úhrady soudních poplatků, a stanoví mu právního zástupce. Jen pro představu, jednoduchý soudní spor (např. spor o zaplacení kupní ceny, reklamace zboží nebo nesporný rozvod) vyjde zhruba na 20 000 Kč. Částka se však odvíjí od výše nároku, který žalobce požaduje.

Pokud soud shledá žalobu projednatelnou, nařídí ústní jednání. Může předtím činit i další úkony – vyžádat si vyjádření žalované strany, zajistit některé důkazy (hrozí-li nebezpečí z prodloužení) nebo již k prvnímu jednání předvolat svědky.

- » **I simulovaný soud se zahajuje žalobou. Pokud se třídu pracujete již před zahájením jednání, vedte žalobce (z praktických důvodů opět více studentů) k tomu, aby protistraně žalobu zaslali k vyjádření alespoň pár dní dopředu. Pokud to z časových důvodů není možné, můžete se spokojit s tím, že soud i strany uslyší znění žaloby až při samotném jednání. Za to, že si studenti před jednáním připraví projednatelnou žalobu, tak odpovídáte především vy. Zadání případu by mělo být dostatečně jasné, aby si protistrana mohla před jednáním připravit své argumenty.**

Ústní jednání

Ústním jednáním se nazývá fáze civilního (občanského) řízení, která se odehrává před soudem (předchází jí příprava řízení, kdy se soud na jednání chystá). Je to nejviditelnější část celého řízení. Je-li ústní jednání nařízeno, mají strany povinnost se jej zúčastnit. Mají-li právní zastoupení, postačí, pokud se jednání zúčastní jejich právní zástupce, ledaže by soudce naznal, že přítomnost účastníka je nezbytná.

Jednání zahajuje i řídí samosoudce, případně předseda senátu. Podrobnosti upravuje jednací řád, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb. Účastníci k soudu mluví vstoje. Předseda senátu (samosoudce) může dovolit osobám, jejichž věk nebo zdravotní stav to odůvodňuje, aby při přednesech i výpovědi seděly. Nevstává se rovněž v případě, že je jednací síň vybavena nahrávacím zařízením, protože jakékoliv ruchy ohrožují kvalitu zvukového záznamu. Během jednání sedí všichni přítomní včetně soudních osob na svých místech.

Projevy účastníků soudu musí být přiměřeně hlasité a srozumitelné. Mohou se vyjadřovat pouze tehdy, pokud jim soudce udělí slovo. To bývá problematické u osob, které se domnívají, že ústní jednání bylo nařízeno pro jejich sebe prezentaci. Pak soudci nezbývá, než využít nejrůznější procesní opatření.

Občanský soudní řád stanoví, že tomu, kdo hrubě ztěžuje postup řízení – zejména tím, že se nedostaví bez vážného důvodu k soudu nebo neuposlechne příkazu soudu, ruší pořádek, nebo učinil hrubě urážlivé podání, anebo nesplnil povinnosti stanovené o. s. ř. – může předseda senátu uložit usnesením pořádkovou pokutu do výše 50 000 Kč. Pořádkovou pokutu lze uložit i opakovaně. Uloženou pořádkovou pokutu může předseda senátu dodatečně, a to i po skončení řízení, prominout, jestliže to odůvodňuje pozdější chování toho, jemuž byla uložena. Toho, kdo hrubě ruší pořádek, může předseda senátu vykázat z místa jednání. Je-li vykázán účastník, může být jednáno dále v jeho nepřítomnosti.

Veškeré dění před soudem soud protokoluje (buď je přítomna protokolující úřednice, nebo je pořizován zvukový záznam či soudce do diktafonu svými slovy interpretuje průběh jednání). Protokol o jednání je součástí soudního spisu.

- » **Protokolace by simulovaný soud neúměrně zdržovala a není pro něj ani nikterak významná, doporučujeme ji tedy vůbec neprovádět.**

1. Zahájení jednání

Každý, kdo se účastní ústního jednání, musí respektovat pravidla, která jsou shrnuta do „poučení pro osoby vstupující do jednací síně“. Tato pravidla jsou umístěna na viditelném místě při vchodu do jednací síně soudu, vedle seznamu projednávaných věcí. Poučení pro osoby vstupující do jednací síně má následující znění:

„Při vstupu do jednací síně a během celého pobytu v ní musí být pokrývka hlavy sejmuta. Z této povinnosti platí výjimka jen pro příslušníky ozbrojených sborů, kteří jsou při projednávání věci ve službě, a dále pro ženy v případech, kde to pravidla společenského chování připouští.

Během celého jednání přítomní sedí na svých místech. Klást otázky a vyjadřovat se je možno jen se souhlasem předsedy senátu (samosoudce). K senátu (samosoudci) se mluví jen

10. Např. odpovědnostní pojistitel, tedy pojišťovna, se kterou má účastník uzavřenou pojistnou smlouvu a která na jejím základě vyplatí pojistné plnění, pokud soud rozhodne o povinnosti účastníka cokoliv zaplatit.

ve stoje, a to i při sebekratším projevu. Slovní projevy musí být hlasité a srozumitelné.

Výrok rozsudku vyslechnou všichni přítomní k výzvě předsedy senátu (samosoudce) ve stoje.

Soudní osoby i ostatní přítomné osoby se vzájemně oslovují ‚pane – paní – slečno‘ s připojením funkce či procesního postavení, ve kterém oslovený při jednání vystupuje (např. ‚pane předsedo, pane přísedící, pane obhájce, pane doktore, paní státní zástupkyně, pane znalce, pane svědku‘ apod.).

Pouze osoby mladší patnácti let lze oslovit, jeví-li se to účelným pro překonání jejich ostychu, jen osobním jménem.

Postup soudního jednání ani jeho důstojnost nesmí být žádným způsobem rušeny. Zejména není dovoleno v jednací síni mluvit bez souhlasu předsedy senátu (samosoudce), dále jíst, pít (pokud vnášení a požívání nealkoholických nápojů ze zdravotních důvodů nepovolil předseda senátu či samosoudce) nebo kouřit, a to ani v přestávkách.

Jednání řídí předseda senátu (samosoudce), jehož pokynům se musí všichni přítomní podříditi.

Předseda senátu (samosoudce) rozhoduje též o tom, zda je možno v průběhu soudního jednání pořizovat obrazové záznamy nebo uskutečňovat obrazové nebo zvukové přenosy z jednací síně. S vědomím předsedy senátu nebo samosoudce lze pořizovat zvukové záznamy. Jestliže by však způsob jejich provádění mohl narušit průběh jednání, může předseda senátu nebo samosoudce jejich pořizování zakázat. Do jednací síně není dovoleno vstupovat se zbraní nebo s jinými předměty, které jsou způsobitelné ohrozit život nebo zdraví anebo pořádek, výjimka platí jen pro příslušníky ozbrojených sborů, kteří jsou při projednávání věci ve službě.“

- » **Poučení najdete v části B tohoto průvodce (desky b0). Můžete ho okopírovat a pro zvýšení autentičnosti jednání a poučení studentů vyvěsit na dveře soudní místnosti (i do ní). Upozorněte studenty zvlášť na povinnost oslovovat soud (nikoli účastníky a svědky) vstoje, stejně jako možnost soudu ukázkovat přítomné v soudní síni pokutou či vyvedením.**

Účastníci a veřejnost zpravidla čekají na chodbě před jednací síní a dovnitř vstupují až na výzvu. Soudce účastníky vyvolá vyvolávacím zařízením, nebo zapisovatelka osobně pozve přítomné do síně. Jakmile účastníci, jejich zástupci a další osoby vstoupí do jednací síně, soud zjistí jejich přítomnost dotazem a vyzve je k předložení dokladů totožnosti.¹¹ Rovněž dá osobám vstoupivším do jednací síně pokyn, kam se mají posadit. Žalobce sedí po pravici soudce, žalovaný po levici soudce, svědci mohou být buď přítomni v jednací síni na místech vyhrazených pro veřejnost, nebo jsou postupně voláni (aby nebyli ovlivněni jednáním). Soud na začátku též zjišťuje přítomnost předvolaných

svědků, jejich totožnost však ověřuje až v době, kdy jsou voláni k výpovědi.

- » **Nechat celou třídu čekat na chodbě a následně ji vyzývat ke vstupu do jednací síně by mohlo být poněkud organizačně náročné a ztratili byste cenný čas. Jednání nechte soud zahájit rovnou po vašem úvodním slově (viz kapitulu 6), kdy je celá třída v soudní místnosti. Zjišťování totožnosti všech účastníků a svědků by mohlo být zbytečně zdouhavé, neváhejte po chvíli do jednání vstoupit a říci, že představu o podobě ověření totožnosti studenti už mají, proto nadále předkládání průkazů vynecháte.**

Námítky účastníků řízení

Ústní jednání se začíná dotazem, zda některý z účastníků má námítky vůči osobě soudce a přísedících či námítky týkající se věcné či místní nepříslušnosti (tj. u kterého soudu se jednání koná). Pokud žádný z účastníků námítky nemá, soud řízení zahájí a dá prostor žalobci, aby přednesl svoji žalobu.

Pokud by některý z účastníků měl námítku vůči osobě soudce (tzv. *námítka podjatosti*), soudce v jednání pokračovat nemůže, zavře spis, jednání odročí a spis odešle nadřízenému soudu, aby o námítce podjatosti jeho osoby rozhodl. Může účastníkovi uložit, aby svoji námítku dále rozvinul a zejména odůvodnil. Zpravidla bývají námítky podjatosti vůči osobě soudce shledány nedůvodnými a v řízení se pokračuje poté, co o námítce rozhodne nadřízený soud. Celá tato anabáze může ovšem trvat i jeden celý rok.

Obdobná situace nastane i v případě, kdy účastník vznesl *námítku místní nepříslušnosti soudu*, což znamená, že má ve věci rozhodovat jiný soud (např. místo soudu v Praze soud brněnský). Je-li námítka důvodná, soud rozhodne o tom, že je místně nepříslušný a spis postoupí místně příslušnému soudu (tedy do Brna) a jednání ve věci neproběhne.

Jde-li o tzv. *věcnou nepříslušnost soudu* (tj. rozhoduje soud, kterému daná věc obsahově nepatří, např. trestní soud rozhoduje občanskoprávní věc), tu soud zkoumá sám. Pokud by k rozhodování příslušný nebyl, jeho rozhodnutí by trpělo vadou. Například spory plynoucí z existence směnek a šeků jsou řešeny u krajského

11. Účastníci řízení a jejich zástupci, jedná-li se o tzv. obecné zmocněnce (viz níže), jsou povinni se prokázat občanským průkazem, ev. cestovním pasem. Advokát jako zástupce účastníka se musí legitimovat průkazem vystaveným Českou advokátní komorou. Zástupcem účastníka může být i obecný zmocněnec, např. manžel, manželka, strýc, teta, otec, známý, prostě kdokoliv, komu byla účastníkem udělena plná moc.

soudu jako u soudu prvního stupně, ačkoliv jinak jde o soud druhého stupně.¹² O námitkách rozhoduje soud usnesením.

» **Aby simulovaný soud vůbec mohl proběhnout, je třeba předpokládat, že soud je příslušný a nepodjatý. Pokud by některý ze studentů chtěl námitku tohoto typu vznést, vstupte do jednání z pozice nadřízeného soudu a sdělte studentům, že jste námitku shledali nedůvodnou a jednání může pokračovat.**

Účastník může v průběhu řízení vznášet i další námitky, konkrétně proti protokolaci, pokud není spokojen s tím, jak byl obsah některého z důkazu zaznamenán do spisu. Soudce o námitce účastníka rozhodne a protokolaci buď opraví, anebo námitku zamítne. O tom rozhoduje usnesením. Další námitky ze strany účastníka mohou být vůči kladeným otázkám. Je zakázáno kladení otázek *suggestivních a kapciózních*. (Suggestivní je taková otázka, která již předpokládá určitou odpověď, zpravidla „ano“ či „ne“. Kapciózní otázka je taková, která tazatelé podsouvá některé skutečnosti s cílem zmást jej tak, aby odpověděl, jak tazatel předpokládá.)

Zákon nestanovuje, jakým způsobem má účastník tyto námitky vznést. Určitě se to neděje tak, že by „po americku“ vykřikoval „Námitka!“, nebo by se hlásil jako ve škole. Účastník by měl mít na paměti, že klást otázky je možné jen se souhlasem nebo na pokyn předsedy senátu (samosoudce), a že je povinen se zdržet všeho, co by mohlo narušit průběh či důstojnost soudního jednání (včetně projevoování souhlasu nebo nesouhlasu s průběhem jednání, výpověďmi osob, s vyhlášenými rozhodnutími aj.). K soudu má hovořit vstoj, hlasitě a srozumitelně, a vždy osobu soudce oslovit jeho funkcí – např. „pane soudce“, „pane předsedo“.

Účastník tedy může vznést námitku kdykoliv, avšak způsobem, který nenaruší průběh jednání. Nejvhodnější je veškeré námitky sdělit soudu tehdy, pokud je účastníkovi uděleno slovo.

2. Přednesení žaloby

Pokud se první jednání ve věci obejde bez námitek, vyzve soudce žalobce, aby přednesl svoji žalobu. Žalobce může odkázat na písemné vyhotovení žaloby, ale vždy lze doporučit, aby ústně zdůraznil alespoň její hlavní body či důležité žalobní tvrzení; může také přednést žalobu celou. Civilní řízení je ovládáno *zásadou ústnosti*, která požaduje, aby soud rozhodoval zejména na základě toho, co bylo při jednání u soudu ústně předneseno (proto se někdy zdoluhavě předčítají nejrůznější písemnosti; strany se ovšem mohou domluvit i na tom, že soud rozhodne na základě písemných podkladů). Po přednesu žaloby udělí soudce zpravidla

slovo žalovanému, který má možnost pronést repliku – uvést důvody, které staví na svoji procesní obranu.

Ideální protistranou je strana, která se nebrání. Taková situace nastane, když se žalovaný k jednání bez omluvy nedostaví. Žalobce může požadovat vydání *rozsudku pro zmeškání* (tzv. *kontumační rozsudek*). Soud v takovém případě může vydat rozsudek pro zmeškání, přičemž považuje tvrzení žalobce za nesporná a žalobě vyhová. Je to trest za to, že účastník k soudu nepřišel. Vydání tohoto rozsudku musí účastník výslovně navrhnout.

Vedle rozsudku pro zmeškání zná zákon i *rozsudek pro uznání*, který soud vynese v případě, že žalovaný se žalobou souhlasí. Zní to zvláště, ale stává se to – mnohdy žalovaní čekají až do poslední chvíle, zda se žalobce skutečně odhodlá obrátit se na soud.

Další možnou variantou je uzavření *soudního smíru*, kdy nakonec žalobce i žalovaný seznají, že je pro ně výhodné se během projednávání případu dohodnout. Soud pak již nerozhoduje rozsudkem, ale usnesením, kterým smír schvaluje.

Pokud k žádnému zkrácení řízení nedojde, následuje po vyjádření žalovaného dokazování.

» **Rozsudek pro zmeškání a rozsudek pro uznání se pro účely simulovaného soudu nehodí. Možnost uzavřít smír by měla být zmíněna, ale nikoli využita. Dále protože soud ani protistrana v simulovaném soudu zpravidla nebude mít před jednáním k dispozici žalobu, žalobci by ji měli přečíst či přednést celou.**

3. Dokazování

Po přednesu žaloby a sdělení stanoviska protistrany soud přistoupí k dokazování. Dokazování se provádí v závislosti na charakteru důkazů, které je třeba provést, resp. na základě toho, které důkazy účastníci navrhli v žalobě, případně replice. Jde-li o listiny, soud je přečte. Mnohdy je nečte doslova, neboť každý z účastníků má právo kdykoliv nahlédnout do spisu a zjistit, co je obsahem založených listin, ale pouze je k důkazu konstatuje (např. uvede, že se čte vyjádření školy ze dne..., lékařská zpráva ze dne... atd.).

12. Od 1. 1. 2014 zavedl NOZ nové pojetí soukromoprávních vztahů – odstranil rozdělení obchodního práva a obchodněprávních vztahů. Nyní jsou krajské soudy příslušné jako soudy prvního stupně ve věcech typově složitějších, vyžadujících specializaci, např. ve sporech vyplývajících z práva duševního vlastnictví, ve sporech z finančního zajištění a sporech týkajících se směnec, šeků a investičních nástrojů či ve věcech jednání shromáždění společenství vlastníků a sporů z toho vzniklých.

Dále soud zpravidla provádí výslechy svědků. Svědek může být od počátku přítomen v soudní síni, což umožnila novela o. s. ř., nebo svědci vstupují do jednací síně na vyzvání soudce či zapisovatelky.

U každého svědka soud zjišťuje jeho totožnost a před výpovědí jej poučuje.

» **U výslechu svědků můžete ušetřit čas tím, že nebudete u každého z nich prokazovat totožnost. Stejně tak můžete poučení nechat zaznít jen jednou a u dalších svědků nechat předsedu senátu rovnou tázat se, zda rozuměli poučení a budou vypovídat. Soud také nebude vykazovat svědky z jednací síně. Budou sice přítomni provádění ostatních důkazů, nicméně z didaktického hlediska je lepší, aby všichni studenti zažili celé jednání. Výpovědi svědků jsou navíc součástí scénáře, jejich ovlivnění provedenými důkazy je minimální.**

Za důkaz může sloužit i výslech účastníka řízení (který je opět poučen soudem, podobně jako svědek). Důkazem může být cokoli, pomocí čeho lze zjistit stav věci – znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, místní šetření (slouží k ověření některých skutečností na místě, např. ve sporu o hranice pozemků). Pokud není způsob provedení důkazu předepsán, určí jej soud.

Pokud vyvstane potřeba a některý z účastníků to navrhne, soud řízení doplní znaleckým posudkem. Znalecký posudek se vypracovává v případě, kdy soud nemá dostatek odborných znalostí a je to nezbytné pro rozhodnutí ve věci (znalec posoudí např. hodnotu nemovitosti, zdravotní stav, účinek chemických látek, nehodový děj apod.).

» **Studenti-znalci ať mají připravenou písemnou formu posudku. Protože před soudem nebývá zvykem posudek číst, jejich hlavním úkolem bude ústně shrnout výsledky své práce.**

Veškeré důkazy soud provádí na návrh účastníků. Pokud již soud provedl všechny, anebo dokazování ukončil rozhodnutím, že další dokazování již provádět nebude, neboť provedení důkazů považuje za nadbytečné, vyzve účastníky, aby přednesli svůj závěrečný návrh.

» **Český proces je mnohdy pevně v rukou předsedy senátu, resp. samosoudce, k čemuž jistě přispívá i to, že se jedná o profesionálního soudce, na rozdíl od přísedících. Aby se dostalo ke slovu více soudců, můžete předsedu senátu požádat, aby dal více prostoru ostatním soudcům.**

4. Závěrečné návrhy

Závěrečný návrh by měl obsahovat shrnutí všeho, co vyšlo v průběhu řízení najevo. Účastníci ve svých závěrečných návrzích přednášejí i své právní hodnocení a navrhují, jak by měl soud rozhodnout. To pro soud samozřejmě není závazné, neboť konečné právní hodnocení provádí až on. Je třeba více než doporučit, aby účastník, který si je vědom rozhodnutí, které bylo vydáno ve skutkově obdobné věci, toto soudu označil. Soud se pak musí vypořádat nejen s důkazy, které byly provedeny v rámci řízení, ale i s obsahem rozhodnutí označených účastníkem řízení. V rozsudku soud uvede, proč rozhodl v souladu či rozporu s daným rozhodnutím. V praxi nejsou české civilní soudy na argumentaci předchozími rozhodnutími (tzv. *precedenty*) zvyklé, občanský zákoník účinný od 1. 1. 2014 (zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění), nicméně pro argumentaci precedenty otevírá větší prostor. Jeho § 13 přímo říká, že „každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky“.

» **Znalost judikatury soudů v obdobných věcech po studentech můžete vyžadovat jen stěží, postačí tedy, pokud se dokážou soustředit na shrnutí celého líčení do příběhu, který bude nejlépe vyhovovat jejich záměrům. Samozřejmě musí navrhnout soudu, jak se s žalobou vyrovnat.**

Přerušení a odročení jednání

Ústní jednání může být na návrh účastníka řízení nebo na základě rozhodnutí soudu přerušeno, byť se to nestává často. O přerušení jednání je možné požádat soud kdykoliv, a to z různých důvodů. Těmi může být např. nutnost poradit se s klientem, který není přítomen jednání, zdravotní důvody na straně účastníka či jeho zástupce, obstarání dokladu, který má přijít do datové schránky soudu. Jednoduše řečeno, soud jednání přeruší, pokud není hospodárné jednání odročovat.

Odročení jednání je častějším jevem. Soud jednání odročí (tj. skončí jednání a stanoví, kdy se v něm bude pokračovat), pokud je třeba doplnit další důkazy, které nelze provést v rámci jednání (např. vypracování znaleckého posudku), či si soud potřebuje připravit rozhodnutí ve věci. Jednání soud odročuje pouze ze závažných důvodů, které musí účastníkům sdělit. Termín jednání soud účastníkům většinou upřesní, mělo by proběhnout max. do půl roku. Soud však může jednání odročit i na neurčito,

pokud vyvstane potřeba dalšího dokazování, a to zejména v podobě znaleckého posudku.

- » **Odročení v našem simulovaném soudu nepřipadá v úvahu, studenti by si měli vystačit s důkazy, které jsou uvedeny v zadání. Případně můžete sami na místě chybějícího svědka či znalce sehrát, je však dobré si promyslet, jak novým důkazem ovlivníte jednání.**

5. Rozhodnutí

Na závěr soud vydá rozhodnutí ve věci. Soud rozhoduje rozsudkem, a to o celé projednávané věci, anebo jen o její části nebo základu – to v případě, že soud musí nejprve rozhodnout, zda nárok je vůbec důvodný, a následně rozhodnout o jeho výši. Typickým příkladem může být žaloba na náhradu nemajetkové újmy za pochybení nemocnice, kdy soud nejdříve řeší, zda nemocnice vůbec pochybila, či nikoliv, a teprve následně rozhodne o výši nároku. Není to však pravidlem.

- » **V simulovaném soudním jednání bude soud rozhodovat vždy o celém nároku.**

Rozsudek se vyhláší vždy veřejně, vyhláší jej soudce jménem republiky. Předtím zpravidla vyzve účastníky, aby opustili jednací síň, aby měl možnost zformulovat si znění rozsudku. Když se tak stane, účastníky zavolá zpět. Soud také může jednání za účelem vyhlášení rozsudku odročit, a to nejdéle na dobu deseti pracovních dnů.

- » **Na opuštění soudní síně nemusíte trvat, nicméně v tomto místě může být funkční – soudcům poskytnete klid k formulaci jejich závěrů. Je to také přirozená příležitost pro přestávku. Je-li to technicky možné, můžete soudcům vyhradit samostatnou místnost na poradu a v soudní místnosti nechat odpočívat publikum.**

Při vyhlášení rozsudku se stojí. Soudce dále uvede tzv. výrok rozsudku, tedy jak bylo rozhodnuto – zda bylo žalobě vyhověno, či zda byla zamítnuta. Dále uvede stručné odůvodnění svého rozhodnutí a poučí účastníky o odvolání a o možnosti výkonu rozhodnutí.

Soud je povinen vyhlášený rozsudek vyhotovit písemně. V písemném vyhotovení rozsudku se po slovech: „Jménem republiky...“ uvede označení soudu, jména a příjmení soudců a přísedících, přesné označení účastníků a jejich zástupců, označení projednávané věci, znění výroku, odůvodnění a poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek. Dále se zde uvádí lhůta

a místo k podání opravného prostředku, poučení o možnosti výkonu rozhodnutí a den a místo vyhlášení rozsudku. Ukázku rozsudku najdete v části B (desky b0).

Soud v odůvodnění rozsudku uvede, čeho a proč se žalobce domáhal, jak se vyjádřil žalovaný (jiný účastník řízení), stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má za prokázané a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění, jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce. Dle zákona není přípustné ze spisu opisovat skutkové přednesy účastníků a provedené důkazy. Soud má dbát o to, aby odůvodnění rozsudku bylo přesvědčivé, přičemž odůvodnění uvedené v písemném vyhotovení rozsudku musí být v souladu s ústně vyhlášeným odůvodněním.

V civilním řízení není běžné, aby se účastníci odvolávali proti rozsudku ihned na místě. Mohou se však práva na podání odvolání výslovně vzdát, a to ústně do protokolu. Soud to konstatuje a účastníci musí toto své prohlášení podepsat. Vzdání se práva podat odvolání má výhodu v tom, že rozsudek či usnesení schválení smíru nabývá právní moci ihned po doručení písemného vyhotovení účastníku řízení.

7b

Trestní řízení v teorii a praxi

Zákon definuje účel trestního řízení jako „náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání jejich pachatelů“. Zde je na místě připomenout starou zásadu *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*, tj. že trestné jsou jen ty činy, které jsou uvedeny v zákoně a jen zákon stanoví možné tresty. Zákon dále říká, že trestní řízení musí přispívat „k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachování zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti“. Trestní řízení má několik fází. Ne vždy však musí nutně proběhnout každá z nich:

- » Přípravné řízení (fáze prověřování, fáze vyšetřování),
- » předběžné projednání obžaloby,
- » hlavní líčení,
- » řízení o opravných prostředcích,
- » vykonávací řízení.

Osoba, proti níž se trestní řízení vede

S jednotlivými fázemi trestního řízení se mění i označení osoby, proti níž se trestní řízení vede:

- » Podezřelý,
- » obviněný,
- » obžalovaný,
- » odsouzený.

Po celou dobu trestního řízení má osoba, proti níž se trestní řízení vede, ať už je v jednotlivých procesních fázích označována jakkoli, rozsáhlá procesní práva, mezi kterými dominuje zejména právo na obhajobu. Obviněný má právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich.

Není však povinen vypovídat. Může uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky. Může uvádět dokonce i nepravdivé skutečnosti, svou výpověď však nesmí jiného lživě obvinít z trestného činu, jinak by se sám dopustil trestného činu křivé výpovědi. Má právo zvolit si obhájce a žádat, aby byl přítomen u jeho výslechu, příp. aby se obhájce účastnil i jiných úkonů trestního řízení. Obviněný má právo se s obhájcem radit i během úkonů prováděných orgánem činným v trestním řízení. S obhájcem se však v průběhu svého výslechu nemůže radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Úkolem orgánů činných v trestním řízení, tedy policejního orgánu, státního zástupce a soudce, je v každé fázi trestního řízení osobu, proti níž se trestní řízení vede, o jejích procesních právech poučit.

Poškozený a oběť v trestním řízení

Své místo a postavení v trestním řízení, a tedy i v hlavním líčení, má také poškozený. Za poškozeného se považuje ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, nemajetková újma nebo ten, na jehož úkor se jiný bezdůvodně obohatil.

Poškozený je samostatnou stranou trestního řízení, může jím být jak fyzická, tak právnická osoba. Naše trestní právo nezná institut soukromé žaloby a poškozený má tak v hlavním líčení pouze „vedlejší roli“. Náleží mu však během celého trestního řízení určitá procesní práva, a to zejména:

- » Souhlas poškozeného s trestním stíháním – u vybraných trestných činů (např. trestný čin krádeže, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání, neoprávněné užívání cizí věci...) je k zahájení trestního stíhání potřeba souhlasu poškozeného. Jde o případy, kdy pachatel trestného činu je ve vztahu k poškozenému příbuzným v pokolení přímém, sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem, partnerem, druhem nebo osobou jinak blízkou;
- » právo nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení, přednést závěrečnou řeč;
- » právo uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení – ten poškozený, kterému vznikla trestným činem nějaká škoda, může navrhnout soudu, aby odsouzenému v rozsudku uložil povinnost tuto škodu nahradit (např. pachatel krádeže bude mít povinnost hodnotu ukradených věcí zaplatit; náhradu nemajetkové újmy v penězích – kupříkladu psychické, může žádat např. oběť znásilnění; uložit povinnost vydat bezdůvodné oboha-

cení může navrhnout poškozený např. pachateli trestného činu podvodu); poškozený, který uplatnil v trestním řízení nárok na náhradu škody má další práva, např. právo seznámit s výsledky vyšetřování, vznést opravný prostředek proti rozhodnutí o zastavení trestního řízení, postoupení věci jinému orgánu či proti konečnému výroku o náhradě škody v odsuzujícím rozsudku.

Od poškozeného odlišujeme ve smyslu zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, *oběť trestného činu*, resp. *zvlášť zranitelnou oběť*, byť se v některém směru mohou tyto pojmy překrývat. Oběti trestného činu se rozumí *fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil*. Takovým osobám pak zákon přiznává další práva – zejména právo na peněžitou pomoc, právo na odborné poradenství (např. psychologické, sociální), právo na ochranu soukromí, právo na informace atd.

Přípravné řízení

Ve chvíli, kdy policejní orgán z vlastní činnosti, popř. na základě oznámení od občanů či od správních orgánů zjistí, že se odehrál určitý skutek, který by mohl být trestným činem, sepiše záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Tímto okamžikem počíná trestní řízení a tím i dozor státního zástupce. V některých případech však nelze čekat na sepsání úředního záznamu a je třeba některé úkony provést bezodkladně, typicky zadržení pachatele prchajícího z místa činu, ohledání místa činu atp. V tom případě je trestní řízení zahájeno již provedením těchto neodkladných úkonů. V této chvíli je úkolem policejního orgánu prověřit, zda daný skutek je trestným činem a kdo jej spáchal. Zejména provádí ohledání místa činu, zajišťuje stopy, obstarává potřebné materiály a spisy, vyžaduje odborná vyjádření a vysvětlení od fyzických a právnických osob. Výsledky osob v této fázi zpravidla neprobíhají, jejich provedení se ponechává až na dobu řízení před soudem. V této fázi prověřuje policejní orgán jednotlivé osoby jako tzv. *podezřelé*. Teprve ve chvíli, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl skutečně spáchán trestný čin, a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, policejní orgán zahájí trestní stíhání. V opačném případě věc odloží, není-li na místě věc vyřídit jinak. Zahájením trestního stíhání se z *podezřelého* stává *obviněný* a přípravné řízení se přesouvá do své druhé fáze – vyšetřování. Po sdělení obvinění musí být obviněný vyslechnut k činu, který je mu kladen za vinu. V průběhu vyšetřování se sbírají důkazy, které jsou použitelné před soudem. Některé důkazy, zejména listinného charakteru, které byly opatřeny před zahájením trestního řízení, obsto-

i v rámci dokazování v řízení před soudem, avšak podaná vysvětlení fyzických osob nemohou zpravidla sloužit jako důkaz v hlavním líčení a osoby musí být vyslechnuty znovu, tentokrát v postavení svědků, a policejní orgán musí umožnit obhájci obviněného, aby se výslechu účastnil (v jednodušších věcech se výsledky neprovádí a svědci jsou slyšeni až během řízení před soudem).

Státní zástupce v přípravném řízení vystupuje jako tzv. *pán sporu*, dozoruje činnost policejního orgánu. Za tím účelem je oprávněn dávat policejnímu orgánu závazné pokyny k vyšetřování trestných činů, účastnit se jednotlivých úkonů či je přímo sám provést, může zrušit nezákonná či neodůvodněná rozhodnutí policejního orgánu a nahradit je svým vlastním, vyžaduje od policejního orgánu spisy za účelem provedení prověrek atd. K provedení jiných úkonů zase policejní orgán potřebuje souhlas státního zástupce (zadržení osoby podezřelé,¹³ zajištění peněžních prostředků na účtu u banky,¹⁴ příkaz k osobní prohlídce,¹⁵ odnětí věci důležité pro trestní řízení atd.). Výlučně státní zástupce je pak například oprávněn podat obžalobu či návrh na potrestání, zastavit či přerušit trestní stíhání, rozhodnout o propuštění obviněného z vazby, rozhodnout o zajištění majetku obviněného.

Dokazování

Seznamte se s některými zvláštními způsoby dokazování. Mohou jimi být:

- » Konfrontace,
- » rekognice,
- » rekonstrukce,
- » vyšetřovací pokus,
- » prověrka na místě.

V rámci trestního řízení může za důkaz rovněž sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání (viz jejich popis výše). Trestní řízení zná kromě základních způsobů dokazování i některé zvláštní způsoby dokazování, mezi které patří zejména *konfrontace* a *rekognice* – které zná každý fanoušek detektivek.

13. Zadržen podezřelého může policejní orgán i bez souhlasu státního zástupce, jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout. Typicky jde o případy, kdy je pachatel přistižen při činu.
14. Předchozí souhlas státního zástupce není třeba v naléhavých případech, které nesnesou odkladu.
15. I v tomto případě existují výjimky, kdy předchozího souhlasu státního zástupce není třeba.

Konfrontace se provádí např. tehdy, kdy výpověď obviněného v závažných okolnostech nesouhlasí s výpovědí svědka nebo spoluobviněného. Pak může být obviněný postaven svědkovi nebo spoluobviněnému tváří v tvář (je s ním konfrontován).

Rekognice se koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost. K provádění rekognice se vždy přibere alespoň jedna osoba, která není na věci zúčastněna. Podezřelý, obviněný nebo svědek, kteří mají poznat osobu nebo věc, budou před rekognicí vyslechnuti o okolnostech, za nichž osobu nebo věc vnímali, a o znacích nebo zvláštlostech, podle nichž by bylo možno osobu nebo věc poznat (jedná se vlastně o oživení jejich paměti). Osoba nebo věc, která má být poznána, jim nesmí být před rekognicí ukázána.

Má-li být poznána osoba, ukáže se podezřelému, obviněnému nebo svědkovi nejméně mezi třemi dalšími osobami, které se výrazně neodlišují. Osoba, která má být poznána, se vyzve, aby se řadila na libovolné místo mezi ukazované osoby. Jestliže osoba má být poznána nikoliv podle svého vzezření, ale podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném pořadí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi. Rekognici lze výjimečně učinit i na základě fotografií.

Kromě konfrontace a rekognice zákon označuje za zvláštní způsoby dokazování *vyšetřovací pokus*, *rekonstrukci* a *prověrku na místě*. Abychom vše objasnili, je možné začít od rekonstrukce, která je vlastně obnovením situace, kdy je demonstrováno jednání na místě, a součástí takového objasnění může být právě i vyšetřovací pokus a prověrka na místě. Konkrétně: rekonstrukce může být experimentem, v jehož rámci proběhne i vyšetřovací pokus, např. simulace vstupu chodce do vozovky, který byl následně sražen autem, a prověrka na místě, kdy se provádí ověřování podmínek viditelnosti v době, kdy ke srážce s vozidlem došlo. Jedná se o důkazy, které nelze provádět v soudní síni.

Po skončení vyšetřování policejní orgán předloží vyšetřovací spis s návrhem na další postup ve věci. Státní zástupce pak podle výsledků přípravného řízení jedná různými způsoby:

- » Rozhodne o postoupení věci jinému orgánu, není-li skutek trestným činem, ale například přestupkem;
- » zastaví trestní stíhání, nejde-li o trestný čin, ale ani o přestupek, nebo je trestní stíhání z jiných důvodů nepřijatelné;
- » přeruší trestní stíhání, nelze-li obviněného postavit před soud např. pro těžkou chorobu.

Mimo uvedené způsoby má státní zástupce možnost už v přípravném řízení rozhodnout tzv. *odklonem*, což znamená, že trestní řízení nebude klasicky pokračovat dál řízením před soudem, ale že ve věci rozhodne již státní zástupce. Mezi odklony se řadí:

- » Podmíněné zastavení trestního stíhání,
- » podmíněné odložení návrhu na potrestání,
- » schválení narovnání,
- » a v případě mladistvých pachatelů zná trestní řád ještě institut odstoupení od trestního stíhání.¹⁶

Odklony se mohou využít pouze u méně závažných trestných činů, tzv. přečinů. Obecně se vyžaduje, aby se pachatel ke své trestné činnosti doznal, uhradil způsobenou škodu, příp. ještě složil peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti či se zavázal, že se zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž trestný čin spáchal.

V případech podmíněného zastavení trestního stíhání (obdobně podmíněné odložení návrhu na potrestání) se nad obviněným zároveň stanoví tzv. zkušební doba, po kterou musí dodržovat určité podmínky, konkrétně se nesmí dopustit žádného nežádoucího jednání. Pokud podmínky splní, bude po uplynutí doby definitivně rozhodnuto o zastavení trestního stíhání.

V případě, že není na místě věc vyřídit žádným z výše uvedených způsobů, státní zástupce podá na obviněného obžalobu.¹⁷ Fakultativní fází trestního řízení je *předběžné projednání obžaloby*. Jeho účelem je přezkoumat, zda obžaloba tvoří dostatečný podklad pro další řízení ve věci. Předseda senátu¹⁸ může nařídit předběžné projednání obžaloby, má-li za to, že:

- » Věc patří do příslušnosti jiného soudu,
- » nejsou objasněny základní okolnosti, bez nichž není možné ve věci rozhodnout,
- » ve věci nejde o trestný čin,
- » jsou zde důvody pro zastavení či přerušení trestního stíhání.

Předběžné projednání obžaloby je možné nařídit i tehdy, jsou-li splněny podmínky pro rozhodnutí odklonem, a ve věci tak není nutné konat hlavní líčení. Není-li zde naopak žádný z uvedených důvodů, předseda senátu nařídí hlavní líčení.

Hlavní líčení

Hlavním líčením se nazývá ta fáze trestního řízení, která se odehrává před soudem a v níž se rozhoduje o vině a trestu.¹⁹ V řízení před soudem státní zástupce ztrácí své výsadní postavení a stává se „pouhou“ stranou řízení. Obě strany – jak obžaloba, tak obhajoba – mají v řízení před soudem rovné postavení.

O trestní věci rozhoduje samosoudce nebo senát. Samosoudce koná řízení o méně závažných trestných činech, za které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let – tzn. že samosoudce bude rozhodovat např. o trestném činu krádeže, podvodu, vydírání, omezování osobní

svobody či ublížení na zdraví. Senát bude projednávat ostatní trestné činy, spadající do věcné příslušnosti okresního soudu. Senát se skládá z předsedy senátu, kterým je vždy soudce z profese, a dvou přísedících, tzv. soudců z lidu.²⁰

Průběh hlavního líčení má přesně daná pravidla.²¹ Soudní síně vypadají shodně jak v trestním tak v civilním řízení, ale některé odlišnosti jsou patrné na první pohled. Například obhájce obžalovaného musí mít oblečen talár – stejně jako soudce i státní zástupce. V civilním řízení zástupce účastníka talár mít nemusí, ledaže by jej zastupoval před Ústavním soudem.

Hlavní líčení se koná až na výjimky veřejně, kdokoli může být tedy hlavnímu líčení přítomen. Veřejnost hlavního líčení představuje určitou pojistku před tzv. kabinetní justicí, kdy by soudy rozhodovaly za zavřenými dveřmi jen na základě své libovůle, a současně má být veřejnost řízení prostředkem k předcházení a zamezování trestné činnosti, kdy si přítomní občané mají vzít z hlavního líčení ponaučení.²² Veřejnost proto může být z hlavního líčení vyloučena jen ve výjimečných případech, kdy by veřejné projednání věci znamenalo například ohrožení mravnosti, bezpečnosti či by přítomnost veřejnosti narušila průběh jednání (např. do soudní síně nebude vpuštěno malé dítě, které by mohlo rušit průběh hlavního líčení) atd. Rozsudek však musí být vyhlášen veřejně vždy.

Samotnému hlavnímu líčení předchází příprava: Soudce musí zajistit přítomnost všech osob nezbytných ke konání hlavního líčení. Hlavní líčení se koná za stálé přítomnosti soudce, případně všech členů senátu, zapisovatele a státního zástupce. Dále musí soud zajistit přítomnost obžalovaného a jeho obhájce, pokud si ho zvolil, nebo pokud mu byl ustanoven. Je-li obžalovaný osobou mladistvou, popř. osobou zbavenou svéprávnosti (dříve způsobilosti k právním úkonům), musí být hlavnímu líčení přítomen též jeho zákonný zástupce.

16. Část odborné veřejnosti řadí mezi odklony též dohodu o vině a trestu.
17. V jednodušších a méně závažných trestních věcech, ve kterých bylo vedeno tzv. zkrácené přípravné řízení, se na místo obžaloby k soudu podává návrh na potrestání. Oproti obžalobě neobsahuje odůvodnění.
18. Samosoudce předběžné projednání obžaloby nekoná, nicméně sám přezkoumá obžalobu z výše uvedených hledisek.
19. Důležitá ustanovení trestního řádu (TR), která byste si před simulovaným hlavním líčením měli přečíst, naleznete v § 100 – § 101 a v § 196 – § 218 trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním).
20. Přísedící okresních soudů volí zastupitelstva obcí v obvodu příslušného okresního soudu na dobu čtyř let.
21. Pravidla jsou stanovena trestním řádem, konkrétně v § 196 a následujících.
22. Hlavní líčení se obvykle koná v soudní síni, avšak trestní řád stanoví, že ve vhodných případech lze konat hlavní líčení i jinde, např. v místě, kde byl trestný čin spáchán, na pracovišti obžalovaného atp., a to za účelem, aby byla veřejnosti poskytnuta příležitost v co nejširší míře sledovat projednávání věci soudem.

Soud zkontroluje totožnost osob v jednací síni (odlišných od veřejnosti) dle občanských, případně jiných průkazů, pokud není soudu totožnost osob známa z jeho úřední činnosti. Obhájce předkládá průkaz vystavený Českou advokátní komorou, který dokládá, že je advokátem, neboť obhajobu v trestní věci může vykonávat pouze advokát. Zkontroluje, kteří z předvolaných svědků se dostavili. Dále soudce zjišťuje, zda byla zachována lhůta k přípravě obhajoby (alespoň pět pracovních dní), toto je zjišťováno podle tzv. doručenek (informace o doručení předvolání k hlavnímu líčení).²³

Obžalovaný musí být v určitých zákonem stanovených případech povinně zastoupen obhájcem, jde o tzv. *nutnou obhajobu*. A to například tehdy, kdy je v době projednávání trestní věci ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo spáchal-li trestný čin, za který mu hrozí trest odnětí svobody převyšující pět let. Také tehdy, existuje-li pochybnost o jeho schopnosti náležitě se hájit, například jde-li o osobu nespěprávnou (zbavenou způsobilosti k právním úkonům), příp. osobu s určitým fyzickým či psychickým omezením.

Listina základních práv a svobod přiznává člověku mimo jiné právo na bezplatnou obhajobu. Na žádost obviněného mu soud může přiznat nárok na bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu, pokud prokáže, že nemá dostatek prostředků, ze kterých by si mohl hradit právní zastoupení (nevyplývají-li tyto skutečnosti přímo ze spisu). Náklady obhajoby pak nese zcela nebo zčásti stát.²⁴

Hlavní líčení se může konat i v nepřítomnosti obžalovaného, ale to pouze tehdy, jestliže soud má za to, že lze trestní věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného a současně musí být splněno, že obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán, byla mu doručena obžaloba a k žalovanému skutku byl již vyslechnut policejním orgánem. Jde-li o obžalovaného, který se v době hlavního líčení nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, ve vazbě nebo je stíhán pro závažnější trestný čin, lze hlavní líčení v jeho nepřítomnosti konat, jen pokud o to výslovně soud požádá. Pokud nejsou splněny podmínky pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného a tento není přítomen, musí soud hlavní líčení odročit.²⁵

Přítomnost u hlavního líčení soud zajišťuje též u dalších osob, zejména pak svědků, kteří mají být v hlavním líčení vyslechnuti, znalce (byl-li v trestní věci vypracováván znalecký posudek), příp. tlumočnicka, jestliže obžalovaný prohlásí, že neovládá jazyk, v němž jednání probíhá.

1. Zahájení hlavního řízení

Každý, kdo se účastní ústního jednání, musí respektovat pravidla, která jsou shrnuta do „poučení pro osoby vstupující do

jednací síně“. Tato pravidla jsou upevněna na viditelném místě při vchodu do jednací síně, a to vedle seznamu projednávaných věcí:

„Při vstupu do jednací síně a během celého pobytu v ní musí být pokrývka hlavy sejmuta. Z této povinnosti platí výjimka jen pro příslušníky ozbrojených sborů, kteří jsou při projednávání věci ve službě, a dále pro ženy v případech, kde to pravidla společenského chování připouští.

Během celého jednání přítomní sedí na svých místech. Klást otázky a vyjadřovat se je možno jen se souhlasem předsedy senátu (samosoudce). K senátu (samosoudci) se mluví jen ve stoje, a to i při sebekratším projevu. Slovní projevy musí být hlasité a srozumitelné.

Výrok rozsudku vyslechnou všichni přítomní k výzvě předsedy senátu (samosoudce) ve stoje.

Soudní osoby i ostatní přítomné osoby se vzájemně oslovují „pane – paní – slečno“ s připojením funkce či procesního postavení, ve kterém oslovený při jednání vystupuje (např. „pane předsedo, pane přísedící, pane obhájce, pane doktore, paní státní zástupkyně, pane znalce, pane svědku apod.).

Pouze osoby mladší patnácti roků lze oslovit, jeví-li se to účelným pro překonání jejich ostychu, jen osobním jménem.

Postup soudního jednání ani jeho důstojnost nesmí být žádným způsobem rušeny. Zejména není dovoleno v jednací síni mluvit bez souhlasu předsedy senátu (samosoudce), dále jíst, pít (pokud vnášení a požívání nealkoholických nápojů ze zdravotních důvodů nepovolil předseda senátu či samosoudce) nebo kouřit, a to ani v přestávce.

Jednání řídí předseda senátu (samosoudce), jehož pokynům se musí všichni přítomní podříditi.

Předseda senátu (samosoudce) rozhoduje též o tom, zda je možno v průběhu soudního jednání pořizovat obrazové záznamy nebo uskutečňovat obrazové nebo zvukové přenosy z jednací síně. S vědomím předsedy senátu nebo samosoudce lze pořizovat zvukové záznamy. Jestliže by však způsob jejich provádění mohl narušit průběh jednání, může předseda senátu

23. Pokud by pětidenní lhůta zachována nebyla, pak může být hlavní líčení konáno, jen pokud o to obžalovaný výslovně požádá. Jde o součást jeho práva na obhajobu.
24. Náklady obhajoby mohou dosáhnout i 50.000 Kč za průměrný trestný čin.
25. Je-li pachatel trestného činu pro orgány činné v trestním řízení nedostupný, může soud rozhodnout o zvláštním způsobu vedení trestního řízení – trestní řízení proti uprchlému. Jde o situace, kdy se pachatel vyhýbá trestnímu řízení, např. útekem do ciziny. Trestní řízení proti uprchlému může být zahájeno v každé fázi trestního řízení, a to i tehdy, pokud mu dosud nebylo sděleno obvinění. Osobě, proti které je trestní řízení vedeno, je povinně ustanoven obhájce, který hájí její zájmy a kterému jsou doručovány všechny písemnosti namísto ní.

nebo samosoudce jejich pořizování zakázat. Do jednacích síní není dovoleno vstupovat se zbraní nebo s jinými předměty, které jsou způsobilé ohrozit život nebo zdraví anebo pořádek, výjimka platí jen pro příslušníky ozbrojených sborů, kteří jsou při projednávání věci ve službě.“

- » **Poučení najdete v části B tohoto průvodce (desky b0). Můžete ho okopírovat a pro zvýšení autentičnosti jednání a poučení studentů vyvěsit na dveře soudní místnosti (i do ní). Upozorněte studenty zvlášť na povinnost oslovovat soud (nikoli účastníky a svědky) vstojem, stejně jako možnost soudu ukázněvat přítomné v soudní síni pokutou či vyvedením.**

Jednání řídí předseda senátu, příp. samosoudce. Ještě před zahájením hlavního líčení soud zkontroluje totožnost osob v jednacích síních, zjišťuje, zda byla zachována lhůta k přípravě, a to jak u státního zástupce, tak u obžalovaného, případně, zda jsou splněny další podmínky pro konání hlavního líčení. Účastníci a veřejnost zpravidla čekají na chodbě před jednacím síní a dovnitř vstupují až na výzvu.

- » **Nechat celou třídu čekat na chodbě a následně ji vyzývat ke vstupu do jednacích síní by mohlo být organizačně náročné, ztratili byste cenný čas a někteří studenti by navíc ze soudního řízení příliš neměli. Jednání tedy nechte zahájit soud rovnou po vašem úvodním slově (viz kapitolu 6), kdy je celá třída v soudní místnosti. I zjišťování totožnosti všech účastníků a svědků by mohlo být zbytečně zdouhavé. Pokud chcete ušetřit čas, neváhejte do líčení vstoupit a říci, že představu o ověření totožnosti studenti už mají, proto nadále předkládání průkazů vynecháte.**

2. Přednesení žaloby

Hlavní líčení zahajuje předseda senátu sdělením věci, která bude projednávána. Následně vyzve státního zástupce k přednesení žaloby. Poté konstatuje, zda a s jakou částkou se poškození připojili k trestnímu řízení s náhradou škody. Jsou-li poškození přítomni u hlavního líčení, předseda senátu se jich dotáže, zda na svém návrhu trvají, příp. zda došlo ke změně ohledně výše částky. Pokud poškození svůj nárok na náhradu škody dosud neuplatnili, je toto poslední okamžik, kdy tak mohou učinit v rámci trestního řízení. Pokud svůj nárok poškozený neuplatní, jeho nárok tím nezaniká, ale musí se s ním obrátit na civilní soud.

- » **V rámci simulovaného soudního jednání by poškození neměli váhat a svůj nárok do řízení přihlásit. V opačném**

případě by jejich přítomnost na jednání byla v podstatě zbytečná.

3. Dokazování

Před zahájením dokazování předseda senátu vyzve svědky, aby opustili soudní síň. Nevyslechnutí svědci nesmí být přítomni výslechu ostatních, aby nedošlo k jejich ovlivnění. Stejně tak, pokud se koná hlavní líčení proti více spoluobžalovaným, jeden obžalovaný nesmí být přítomen výslechu druhého.

Předseda senátu zahájí dokazování a vyzve obžalovaného, aby předstoupil před soud. Po poučení obžalovaného o tom, jak má a nemá vypovídat, mu je dán prostor k tomu, aby se vlastními slovy vyjádřil k vznesené žalobě. Poté předseda senátu klade obžalovanému jednotlivé dotazy ke skutku. Jestliže nejsou další dotazy ze strany soudu, dostane prostor státní zástupce a po něm obhájce.

Další pořadí provádění důkazů určuje předseda senátu, zpravidla následuje výslech svědků, poté provádění listinných důkazů. Každý z předvolaných svědků je povinen se na předvolání k soudu dostavit a svědčit. Podle § 100 TR lze odeprít podání svědecké výpovědi jen tehdy, jestliže:

- » existuje příbuzenský poměr svědka k obžalovanému, případně jiný obdobný vztah, kdy by svědek pocítoval jeho újmu jako vlastní;
- » by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.

Znalecký posudek, případně odborné vyjádření je vyžadováno tehdy, pokud je k objasnění určité skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí. Takovou skutečností může být typicky určení výše způsobené škody, závažnost způsobené újmy na zdraví, posouzení, zda určitá osoba v době páchaní trestného činu trpěla duševní poruchou atp. Znalecký posudek se vypracovává zásadně písemně, přesto je znalec zpravidla předvolán k hlavnímu líčení, aby jej soud vyslechl k podanému znaleckému posudku. Děje se tak zejména proto, aby znalec soudu objasnil své odborné závěry v dané věci.

Dokazování obecně probíhá za aktivní účasti obou stran, tj. státního zástupce a obžalovaného. Obě strany mohou klást vyslychaným svědkům otázky, navrhnout provedení dalších důkazů, případně se souhlasem předsedy senátu mohou provést důkaz strany samy. Pokud návrhy na provedení dalších důkazů nejsou a ani soud nepovažuje opatření dalších důkazů za nezbytné k rozhodnutí ve věci, prohlásí dokazování za skončené. V opačném případě hlavní líčení odročí za účelem provedení dalších důkazů.

- » **Odročení v našem simulovaném soudu nepřipadá v úvahu, a to z žádného důvodu. Studenti by si měli vystačit s důkazy, které jsou uvedeny v zadání simulovaného soudu, a všichni klíčoví aktéři se musí dostavit, nebo být na poslední chvíli někým nahrazeni (třeba i facilitátory).**

4. Závěrečné návrhy

Poté, co bylo dokazování prohlášeno za skončené, udělí předseda senátu slovo k závěrečným návrhům, a to v pořadí: státní zástupce, poškozený (je-li hlavnímu líčení přítomen), obhájce obžalovaného, případně sám obžalovaný. Po přednesení závěrečných návrhů má obžalovaný právo posledního slova.

- » **Připravte studenty na to, že v simulovaném soudu půjde o „klasické“ závěrečné řeči, tj. bez možnosti opětovných vzájemných reakcí. Roztáčela by se tak obtížně zastavitelná spirála reakcí, která by zpravidla simulovanému soudu v ničem neprospěla.**

5. Rozhodnutí

Poté se soud odebere k poradě a vyhlásí rozhodnutí ve věci.

- » **Nemusíte trvat na tom, že všichni až na soudce musí opustit soudní síň, nicméně může se to ukázat jako funkční – studenti už se nemají sledováním co učit, takže místnost mohou opustit; soudcům se současně poskytne klid k formulaci jejich závěrů. Je to také přirozená příležitost pro přestávku. Je-li to technicky možné, můžete také soudcům vyhradit samostatnou místnost na poradu a v soudní místnosti nechat odpočívat publikum. Zpravidla je také v tuto chvíli potřeba místnost řádně vyvětrat.**

Pro soud není závazné, jak byl skutek, který byl předmětem řízení, posuzován ze strany státního zástupce – soud sám může na základě provedeného dokazování právní kvalifikaci změnit. Je třeba si uvědomit, že v tuto chvíli soud může:

- » Zastavit trestní stíhání, a to např. v případě, kdy obžalovaný v průběhu řízení zemře, anebo prezident vyhlásí amnestii, anebo zjistí, že došlo k promlčení trestního stíhání, případně poškozený vezme zpět svůj souhlas s trestním stíháním (to je v případě, kdy poškozený a obžalovaný jsou v příbuzenském vztahu; např. manžel znásilní manželku a ta nejdříve souhlasí s tím, aby byl manžel trestně stíhán, následně však souhlas vezme zpět), anebo z dalších důvodů, které stanoví zákon.

- » Přerušit trestní řízení, a to v případě, kdy obžalovaný trpí duševní poruchou, která mu brání, aby se účastnil na řízení, anebo je např. vydán do ciziny.
- » Rozhodnout i o podmíněném zastavení trestního stíhání, jak bylo uvedeno shora, anebo o schválení narovnání.

Pokud není rozhodnuto žádným shora uvedeným způsobem, soud vydá rozsudek, v němž obžalovaného buď uzná vinným, anebo jej obžaloby zprostit.

Rozsudek se vyhláší vždy veřejně. Rozsudek musí obsahovat výrok, zda se obžalovaný uznává vinným anebo zda se zprošťuje obžaloby.

Obžaloby je možné obžalovaného zprostit tehdy, pokud:

- » Se neprokáže, že se skutek stal – např. se neprokáže, že by manžel znásilnil svoji manželku.
- » Se neprokáže, že skutek je trestným činem – např. bývalý manžel provede po odchodu manželky k milenci výměnu zámek u jejich společného domu, manželka to zjistí po delší době, a protože se s manželem nemůže dohodnout na vyřazení jejich majetku, podá trestní oznámení a tvrdí, že jí manžel brání užívat jejich společný majetek. Takové jednání by nenaplněvalo z hlediska subjektivní stránky skutkovou podstatu trestného činu.
- » Nebude prokázáno, že skutek spáchal obžalovaný – např. se neprokáže, že zfalšované daňové přiznání za účelem uzavření úvěrové smlouvy předložil obžalovaný, který se v průběhu řízení brání tím, že mu o tom není nic známo a že ztratil občanský průkaz.
- » Se zjistí, že obžalovaný není trestně odpovědný – např. je duševně nemocný, trpí těžkou formou schizofrenie, v důsledku čehož je shledán nepřičetným.
- » Zanikla trestnost činu – např. otec nehradí své dceři výživné, přičemž ještě před tím, než soud vyhlásí rozhodnutí ve věci, dlužné výživné dobrovolně uhradí.

Pokud však soud obžalovaného nezprostit obžaloby, rozhodne rozsudkem o jeho vině a trestu. Jinými slovy soud rozhodne o tom, jaký trestný čin je ve skutku spatřován, že skutek spáchal obžalovaný a jaký trest se obžalovanému za jeho spáchání ukládá. Rovněž rozhodne o nároku poškozeného na náhradu škody. Pokud nebyl poškozenému nárok na náhradu škody přiznán, je odkázán trestním soudem na řízení civilní (to však musí sám iniciovat). Poměrně často se stává, že soud přizná nárok na náhradu škody v nižší částce, než se kterou se poškozený připojil k trestnímu řízení (např. z důvodu, že odcizená věc měla podle odborného vyjádření nižší hodnotu, než jak ji ocenil poškozený), a se zbytkem tohoto nároku je odkázán na civilní řízení.

- » **Vzhledem k velmi krátké době mezi tím, kdy se soud odebere k poradě, a vynesení rozsudku nebude zřejmě možné vypracovat obsáhlejší odůvodnění. Přesto by soudci alespoň základní odůvodnění měli poskytnout. Alternativou je před vynesení rozsudku soudní řízení odročit, a to právě za účelem vynesení rozsudku. Ten potom soudci vynesou na první následující hodině ve škole, a to i s řádným odůvodněním.**

Po vyhlášení rozsudku a jeho ústním odůvodnění soud po- učí strany o možnosti vznesení opravného prostředku. Následně se soudce dotáže všech přítomných, zda se proti rozsudku od- volávají či nikoliv. Účastníci řízení se mohou vzdát práva podat odvolání anebo si ponechat lhůtu pro podání odvolání, která činí osm dní od doručení opisu rozhodnutí. Státní zástupce může podat odvolání proti kterémukoli z výroků, obžalovaný jen proti tomu výroku, který se ho přímo dotýká. U poškozeného je možnost podat opravný prostředek omezena jen na výrok o náhradě škody. Pokud některý z účastníků podá odvolání, je k rozhodnutí o opravném prostředku příslušný soud druhého stupně.

8

Jak hodnotit průběh simulovaného soudu

Reflexe, zpětná vazba, evaluace, hodnocení, sdílení... Těmito termíny se to poslední dobou při rozpravě o metodách učení jenom hemží. Co si však pod nimi představit? Jaký je mezi nimi rozdíl? Kdy je případně použít? A mají v publikaci o si- mulovaném soudu vůbec své místo? Odpovědi na tyto i další otázky nabízí tato kapitola.

Vezměme to od konce – jsme přesvědčeni, že všechny tyto termíny sem rozhodně patří. Domníváme se dokonce, že pro úspěšnou výuku jsou klíčové. Ani jeden z nich sice přímo ne- ovlivní průběh simulovaného řízení v soudní síni, pokud se však na metodu simulovaného soudu podíváme z většího nadhledu, bude nám jasné, proč je nesmíme opomenout.

Simulovaný soud jako výuková metoda má jasné dané učební cíle (viz kapitolu 2). Aby byly naplněny, je nutné vnímat simulovaný soud jako celek. Učení nezačíná, ani nekončí v soudní

místnosti. Zahájení soudního jednání předchází příprava případu, seznámení se s cíli simulovaného soudu i nejrůznější organizační záležitosti, o kterých jste se mohli dočíst v kapitolách 2 a 5. Po soudním jednání je zase důležité se ohlédnout za jeho průbě- hem. V praxi se bohužel často stává, že práce se simulovaným soudem skončí okamžikem vyhlášení rozsudku a všechny ty „reflexe a evaluace“ se nestihnou, opominou či pojmu zcela formálně. To je však zásadní chyba, která brání potenciál metody simulovaného soudu plně využít.

Fáze a pojmy

Způsobů, jak učební proces členit, je mnoho. Stejně tak existuje i mnoho různých pojmů, kterými by se daly jeho jednotlivé fáze a kroky označit. My se budeme držet následující struktury:

1. Reflexe (dělí se dále na Sdílení, Strukturované ohlédnutí a Individuální hodnocení prováděné studenty)
2. Zpětná vazba k organizaci simulovaného soudu
3. Hodnocení konkrétních studentů
4. Evaluace vašeho vedení simulovaného soudu / evaluace vašeho působení na škole

1. Reflexe

Reflexe by měla začít poté, co soud vynese rozsudek a účastníci vystoupí ze svých rolí – když obrazně i skutečně „sundají talár“. (Praktické je předělit mezi soudním jednáním a reflexí zdůraznit krátkou pauzou.) Z pohledu učení jsou totiž vjemy studentů po skončení soudu značně neuspořádané a spousta věcí jim v průběhu nepochybně utekla. Proto je potřeba se po skončení soudu ohlédnout, zrekapitulovat, připomenout hlavní momenty, doplnit, co nebylo řečeno apod. Nikoli samostatně, ale s cílem maximalizovat učební efekt. Říkejme této učební fázi reflexe.

Co říct studentům na úvod

- » Poděkovat za dobrou práci, výkon či spolupráci.
- » Upozornit je, že v tuto chvíli skončila hra a soutěžení mezi stranami, které k ní patří, a že přichází důležitá část, ve které se ohlédnete za tím, co se stalo, a celý simulovaný soud rozeberete.
- » Naznačit, co je čeká a jak dlouhou dobu společně ještě strávíte.
- » Sdílet, že teď mohou všichni vystoupit ze svých rolí a sundat talár. Nyní už se budete nad vším zamýšlet a bavit společně – takže mohou studenti říkat i věci, které během soudu říct nechtěli, aby např. někomu nepomohli nebo neuškodili v rámci soudního jednání.

Sdílení

Sdílení je prvním krokem reflexe. Studenti jsou plni dojmů, hlavou se jim honí spousta otázek. I když „všichni byli u všeho“, mohlo jim mnohé uniknout, mohli něco podstatného přeslechnout

a především neviděli do toho, co se odehrávalo v jiných skupinách při přípravě na jednání a v jeho průběhu.

Smyslem tohoto kroku je naplnit přirozenou potřebu studentů podělit se s ostatními o svůj zážitek, sdílet dojmy, uvolnit případné napětí a získat pestřejší obrázek o tom, co se vlastně všechno stalo. Studenti sami za sebe či pro sebe některé věci pojmenují či ohodnotí. Pro facilitátora je sdílení dobré i jako indikátor nálady ve třídě a pro představu o tom, co ve studentech nejvíce rezonuje.

Sdílení můžete zahájit těmito otázkami:

- » Jak se cítíte?
- » Jaký je váš nejsilnější dojem z celého soudu?
- » Stalo se něco, co vás překvapilo?
- » Pálí někoho z vás otázka, kterou potřebujete nutně položit?

Doporučujeme vyhnout se v tuto chvíli otázkám směřujícím k hodnocení: *Co tomu říkáte?*, nebo ještě hůř: *Jak to hodnotíte?* Můžete nechat studenty volně odpovídat nebo se záměrně zeptat těch, kteří se např. při soudním jednání nedostali ke slovu. Nedo- poručujeme nechat postupně v kolečku promluvit každého – je to zdlouhavé a dřív nebo později se studenti začnou opakovat.

Na co se připravit

- » Někteří studenti budou mít pocit, že po vynesení rozsudku vše končí a jde se domů. Vysvětlíte jim, že reflexe je důležitá a připravte je na to, jak dlouho bude trvat.
- » Studenti mohou očekávat hodnocení svých výkonů či informací o tom, jak by proces dopadl, kdyby se odehrál ve skutečnosti. Když jim to prozradíte, zřetelně oslabíte jejich soustředění na reflexi (když teď mají potvrzeno, že „to odsoudili dobře“). Sami toto téma neotvírejte a pokud se někdo zeptá, slibte mu, že odpověď dostane, ale až později. Dotaz můžete případně napsat na tabuli, aby student věděl, že na něj myslíte.
- » Studenti, kteří se v průběhu soudu nedostali ke slovu, mohou být zklamáni. Pokud budete mít pocit, že se tak děje, vyjádřete jim pochopení a respekt s tím, že u soudu to tak také chodí a že soud vyslechl všechny, jejichž svědectví považoval za nutné. (Jakkoli to nemusí být z pohledu každého zúčastněného spravedlivé.)

Na co si dát pozor

- » Vyhněte se vlastnímu hodnocení výkonu studentů a průběhu soudu. Na to bude čas později.

- » Nechte studenty mluvit jen stručně, ať nezabřednete do detailů. Pokud narazí na něco zásadního, nerozebírejte to, ale odložte to s tím, že se k tomu dostanete následně. (Je dobré si to poznamenat či napsat na tabuli.)
- » Nenechte studenty komentovat komentáře jiných, v této fázi mluví každý za sebe. Ani vám nedoporučujeme výpovědi studentů komentovat (a pokud, tak jen stručně). Úplně stačí jim poděkovat za to, že sdílí své dojmy.
- » Hlídejte čas – nemusí mluvit všichni. Prostor mají dostat především ti, kteří by bez toho, aniž by něco řekli, „pukli“ nebo by přestali dávat pozor.

Neverbální aktivity

Odpovědi studentů můžete zjišťovat i pomocí neverbálních aktivit. Fungují jako zklidnění, pokud zapojíte pohyb tak i jako protažení, a zároveň tak můžete jasně uzavřít předchozí fázi, ve které se hodně mluvilo. Neverbální aktivity vám pomohou i při nedostatku času – všichni se mohou projevit, aniž by se dostali ke slovu.

Můžete pokládat například tyto otázky:

- » *Jak se cítíte?*
- » *Jak se vám to líbilo?*
- » *Jak jste spokojeni s průběhem celého soudu?*
- » *Jak hodnotíte svůj výkon / svou roli?*
- » *Co říkáte na to, že teď budeme celý soud ještě X minut reflektovat?*

Studenti mohou vyjádřit své odpovědi různými neverbálními způsoby – nabídněte jim jednu z těchto možností:

- » „Jako římský císař“: Studenti se postaví tak, aby na sebe viděli, natáhnou ruku před sebe a vztyčí palec. Na položenou otázku vyjádří polohou palce svou odpověď: nahoru = výborně, dolů = špatně, vodorovně = něco mezi. Aby se studenti navzájem neovlivňovali, můžete je požádat, aby před vyjádřením své odpovědi vždy zavřeli oči.
- » Nataženou paží: Místo palce je možné vyjádřit míru spokojenosti pomocí celé ruky. Je to přehlednější v případech, kdy studenti nestojí v kolečku či na sebe z jiného důvodu nevidí.
- » Celým tělem: Stoj na špičkách = výborně, sezení v podřepu = špatně.
- » „Názorovou přímkou“: V místnosti vytyčíte pomyslnou linku, jejíž jeden konec znamená „výborně“ či „hodně“ a druhý „špatně“ nebo „málo“. Po položené otázce se studenti roz- místí na přímkou a vyjádří tak svůj názor.

Strukturované ohlédnutí

První krok – sdílení – je úspěšně za vámi. Studenti ze sebe dostali to, co by jim bránilo v soustředění. Vy jste získali základní představu o tom, co v nich nejvíce rezonuje a jaká je ve třídě nálada. Všichni pak obohatili svou představu o dosavadním průběhu i o pohledy ostatních. Nyní je čas na to strukturovaně zrekapitulovat průběh soudu a nabídnout prostor k otázkám či diskuzi. Vedení tohoto procesu je na vás. V rámci strukturovaného ohlédnutí byste se měli zaměřit na klíčové momenty, které se v průběhu soudu vyskytly či v něm chyběly. Je dobré tyto momenty chronologicky seřadit a postupně je se studenty projít.

V této části reflexe dáváte studentům zpětnou vazbu, upozorňujete (coby odborník na právo) na klíčové právní momenty, uvádíte na pravou míru to, co se při jednání odlišovalo od skutečného soudního jednání. Můžete jednotlivé momenty sami pojmenovávat a vysvětlovat nebo nechat vysvětlování na studentech, na mnohé odpovědi jistě přijdou sami. Otevíráte také prostor pro otázky, které studenty pálí – nebo by pálit měly.

Co je dobré zmínit

- » Připomeňte, co bylo během jednání nepřesné, ale ne tak významné, abyste kvůli tomu soud přerušili.
- » Zodpovězte otázky, které zazněly při úvodním sdílení nebo v této fázi reflexe.
- » Okomentujte taktiku vedení sporu oběma stranami – co bylo či nebylo dobře. Jaké momenty byly klíčové pro to, jak soud nakonec dopadl? Udělala některá ze stran zásadní chybu? Jaké další důkazy mohly strany navrhnout? Určitě nezapomeňte vyzdvihnout nejlepší výkony studentů.
- » Upozorněte studenty na to, že jejich výkon není nutně lepší či horší jen proto, že soud „prohráli“ či „vyhráli“.
- » Vysvětlíte hlavní body, které by u skutečného soudu probíhaly jinak.
- » Zmiňte, jak by případ dopadl ve skutečnosti a zároveň upozorněte, že žádné dva případy nejsou stejné, vždy záleží na výpovědích svědků atd. Pokud jste vycházeli ze skutečného případu, můžete studentům nabídnout, že jim pošlete rozsudek.

Studentům zpravidla přijde podivné, že si jednotlivé výpovědi u soudu protiřečily. Diví se, že se před soudem neukázala objektivní skutečnost (že se „nezjevila pravda“), ale jen přehled subjektivních vjemů. Vysvětlíte, že se to stává často, protože strany nemluví vždy pravdu, ale i proto, že lidská paměť je selektivní a mnohé zapomínáme. Můžete poukázat i na slavný „právnícký“ film *Dvanáct rozhněvaných mužů* (1957, režie S. Lumet, podle

stejnomené divadelní hry R. Rosea), který právě na tématu selektivnosti lidské paměti staví (jeden z porotců proslulý svou výbornou pamětí si uvědomí, že ani jeho vzpomínky nejsou tak spolehlivé, jak si myslel – a to nebyl zapleten do trestného činu). Ostatně, můžete se studentů zeptat, zda si přesně vzpomenou, co dělali před dvěma dny, týdnem či měsícem večer. Nebo se během jednání soustředte na nějakou situaci (např. jak spolu během jednání komunikovali soudci nebo co přesně vypovídal konkrétní svědek) a pak se na to studentů zeptejte. Zdaleka ne všichni si budou jistí, jak to vlastně bylo...

Pokud už nemáte dostatek času, můžete v této chvíli hodinu skončit. Další krok reflexe mohou studenti zpracovat sami doma či během další hodiny. Pokud jste tedy v časové tísní, hodinu uzavřete, studentům poděkujte a rozdejte jim úkoly (viz níže). Pokud se se třídou už nevidíte, nezapomeňte se rozloučit a říct pár hřejivých slov závěrem.

Individuální hodnocení prováděné studenty

Cílem tohoto kroku je, aby si studenti na základě vlastních zážitků i toho, co slyšeli během sdílení a strukturovaného ohlednutí, odpověděli na otázku: „Co si ze simulovaného soudního jednání odnáším?“ Jde o to, aby formulovali vlastní výstupy a doporučení do budoucna.

Pomůže jim to především ukotvit klíčové znalosti a připomenout si zásadní momenty soudního líčení. Ještě jednou, v klidu a sami si mohou zformulovat, co jim simulovaný soud přinesl. Každý si pak sám pro sebe také může pojmenovat základní postupy a strategie pro případ účasti na dalším simulovaném soudu.

Možná vás napadne projít tímto krokem raději společně s celou skupinou a snažit se na klíčových věcech společně dohodnout. Tento postup nedoporučujeme ze dvou důvodů: jednak narazíte na nedostatek času, ale především: pro každého jsou klíčové momenty jiné. Může být tedy obtížné a neefektivní se na nich snažit shodnout. Může být spíš inspirativní později nahlédnout, co si kdo ze společného zážitku vzal.

Vhodnou formou individuálního ohlednutí může být pracovní list, jehož šablonu určenou ke kopírování naleznete na konci této kapitoly. Můžete ho rozdat studentům k vyplnění a příští hodinu se k němu vrátit a dát prostor pro komentáře. Doporučujeme vyplněné pracovní listy od studentů nevybírat, je to jejich soukromá věc. Necht se jen ústně podělit o to, co chtějí, a jen ti, kteří chtějí. Třeba při té příležitosti vyvstane další zajímavý moment či otázka, kterou bude dobré společně probrat.

Touto fází primární proces učení končí. Gratulujeme, že jste se dostali až sem!

2. Zpětná vazba k organizaci simulovaného soudu

Tato fáze se již nevztahuje primárně k učebním cílům, ale spíše k simulovanému soudu jako celku a především k jeho organizaci. Přínosná bude zejména pro vás jako facilitátora a pro váš osobní rozvoj či pro rozvoj metody samotné. Může vám pomoci v úvahách do budoucna, když se budete zamýšlet nad tím, co fungovalo dobře a co naopak zlepšit (a to nejen na případném organizování dalšího simulovaného soudu, ale i na spolupráci v týmu, časovém plánování, na schopnosti předvídat, improvizovat apod.).

Z práce se studenty budete mít samozřejmě nějaký dojem, ale ten nemusí korespondovat s jejich dojmy. Je proto dobré získat zpětnou vazbu na celý simulovaný soud i na vaši práci.

Ideálním prostředkem je krátký dotazník, i když užitečný může být i komentář studentů přímo v hodině. Tento dotazník je určený pro vás, studenti by vám ho tedy měli odevzdat, případně poslat e-mailem. Může být anonymní. Dotazník ke kopírování najdete na konci této kapitoly.

3. Hodnocení konkrétních studentů

Spolu s celkovým hodnocením simulovaného soudu můžete alespoň stručně okomentovat i výkony jednotlivých studentů. Studenti přirozeně ocení, když jim dáte najevo, že jejich činnost měla podle vás smysl a „stála učitelů za pozornost“. Není nezbytné vyjadřovat se ke každému jmenovitě (můžete vypíchnout jen nejlepší výkony). Stačí okomentovat obecné tendence (že se zřetelně ukázalo, kdo se na jednání připravil a jak mu to pomohlo, že bylo vidět, jak nesnadné je vydržet dávat celou dobu pozor, dokázat stručně položit dobrou otázku, respektovat soudce, i když s ním nesouhlasíte apod.).

Studenti si jistě rádi poslechnou stručné zhodnocení jako např.: „Soudci byli na jednání velice dobře připraveni. Bylo zřejmé, že si nejen pečlivě nastudovali procesní předpisy, povedlo se jim navíc řídit jednání tak, že proběhlo rychle a bylo přehledné. Při výsleších svědků se vzájemně vhodně doplňovali při kladení otázek. Jejich projevy byly střízlivé a k věci, čímž přispěli k důstojnosti přelíčení...“

Možná se vám stane, že učitel, pro jehož třídu simulovaný soud chystáte, bude chtít, abyste studenty za jejich zapojení ohodnotili známkami, případně jim známky budete chtít dát vy. Pokud je to vaše volba, dříve než přistoupíte ke známkování, doporučujeme se zamyslet nad následujícími souvislostmi:

- » Proč chcete studenty za simulovaný soud známkovat?
- » K čemu je budete známkami motivovat?
- » Bude to fungovat? Změní se nějak jejich přístup k simulovanému soudu tím, že za něj dostanou známku? Jak?
- » Čekají studenti, že budou za simulovaný soud hodnoceni známkami?

Pokud jste se na základě těchto otázek rozhodli zapojení studentů do simulovaného soudu známkovat (případně pokud nemáte jinou možnost), přemýšlejte dále:

- » Co přesně budete známkovat?
- » Sdělíte studentům dopředu, že je za simulovaný soud budete takto hodnotit? Oznámit jim konkrétní kritéria, podle kterých je budete hodnotit?
- » Dostanou jednotliví studenti přibližně stejný prostor k tomu, aby se u soudu projevili a vy jste je tedy mohli hodnotit? Je potřeba myslet na to, že například předseda senátu bude „na scéně“ celou dobu, zatímco méně významný svědek jen pár minut... Jak tedy tuto případnou nevyrovnanost v zapojení studentů v hodnocení zohlednit?
- » Budete známkovat každého studenta zvlášť nebo spíše každou skupinu studentů (soudce, státní zástupce, obhájce...)?
- » Známkovat, resp. hodnotit lze samozřejmě i slovně. Nechcete použít tento způsob?
- » Bude, a případně jak, známka souviset s výsledkem soudního jednání (tj. s tím, kdo u soudu „vyhrál“ a kdo „prohrál“)?
- » Kdy studentům známky dáte? Pokud bezprostředně po skončení jednání, musíte mít dopředu vyhodnocenou jejich práci v přípravné fázi. Budete do hodnocení zahrnovat i reflexi?

Ať už se rozhodnete jakkoli, přidáme ještě tři tipy, které vám práci mohou značně usnadnit:

1. Do hodnocení můžete podle možností zapojit i učitele dané třídy, pro kterou chystáte simulovaný soud.
2. Hodnotit také mohou samotní studenti – např. ti, kteří nedostali žádnou roli v soudním jednání, zejména pokud jim přichystáte přehledné a „objektivní“ formuláře, pomocí kterých hodnocení provedou.
3. Užitečné materiály k hodnocení, a to včetně výše zmíněných formulářů, najdete například v publikaci *Právo pro každého* od Partners Czech,²⁶ konkrétně v pasáži o hodnocení simulovaných soudů (na stranách 20–21), na stranách 22–24 najdete příklady formulářů a inspiraci můžete najít i v pasáži věnované způsobům hodnocení diskuzí (na stranách 39–40).

4. Evaluace vašeho vedení simulovaného soudu / působení na škole

Dosud jste pomáhali studentům co nejvíce využít zážitků ze soudní síně, přetavit ho v konkrétní zkušenosti a dát do souvislostí s tím, jak fungují soudy ve skutečnosti. Následně jste možná také hodnotili výkony jednotlivých studentů a naopak od nich získali základní zpětnou vazbu na vaši organizaci simulovaného soudu. Ani tím však mnohvrstevnatá struktura zpětných vazeb nekončí – nebo byl alespoň neměla. Stejně jako si studenti pod vaším vedením uvědomovali klíčové momenty simulovaného soudu i svého působení v něm, podobný proces byste sami pro sebe měli udělat i vy. Můžete k tomu ostatně použít stejný hodnotící dotazník, který jste dali vašim studentům. Cíl máte totiž podobný: zhodnotit simulovaný soud a svoji roli v něm.

Ideálně vyplňte tento dotazník, pak se sejděte s ostatními facilitátory a své odpovědi porovnejte, prodiskutujte a vyvoďte z nich závěry. Shodujete se? Proč ano / ne? Sepište, co jste se při organizaci simulovaného soudu naučili, co se vám povedlo a co byste příště udělali jinak. Máte-li možnost, sdílejte závěry své zpětné vazby se svým mentorem – učitelem z právnické fakulty. Jednak mu tím přinesete důležité poznatky o fungování simulovaných soudů (které může využít např. při psaní skript, jako jsou tato), jednak vám jeho komentář může pomoci lépe porozumět tomu, co vám simulovaný soud přinesl a jak dále pracovat s tím, co jste se (o sobě) dozvěděli.

26. Rabiňáková, D. a kol.: *Právo pro každého* – učebnice programu *Právo pro každý den* – *Street Law*, Partners Czech, Praha 2001.

Simulovaný soud – pracovní list pro studenty

„Co si ze simulovaného soudu odnáším?“

1. Co pro mne bylo na simulovaném soudu nejpřínosnější?
2. Co jsem mohl/-a během soudního řízení říct nebo udělat, ale zapomněl/-a jsem na to?
3. Jaký moment byl pro mě během soudního řízení nejsilnější?
4. Co mě na soudu nejvíce překvapilo?
5. Na jaké tři nejdůležitější věci by člověk u soudu neměl zapomenout?
 - a.
 - b.
 - c.
6. Jak se změnilo mé vnímání práva a soudů?
7. Která postava u soudu vystupovala nejprofesionálněji?
8. Které postavě bylo nejvíce ukřivděno a proč?

Simulovaný soud – hodnotící formulář

Datum:

Případ:

(Odpovídejte sami za sebe, nikoliv za třídu nebo vaši skupinu.)

1. Co pro vás bylo na simulovaném soudu nejpřínosnější?
2. Co vám chybělo? Čemu jste nerozuměli?
3. Co byste navrhli udělat příště jinak?
4. Co byste naopak neměnili?
5. Co z teorie, kterou jste probírali dříve v hodinách, jste využili?
6. Měli jste před samotným soudním řízením dostatek informací a podkladů? Pokud ne, co vám chybělo?
7. Jak hodnotíte následující situace (1 = nejlepší, 5 = nejhorší)

komunikace se studenty právnické fakulty před zahájením soudního řízení	1	2	3	4	5
spolupráce ve vašem týmu	1	2	3	4	5
zasahování studentů práv do průběhu líčení	1	2	3	4	5
závěrečná reflexe simulovaného soudu a její přínos pro vás	1	2	3	4	5
vaše příprava na simulovaný soud	1	2	3	4	5
váš výkon v soudní místnosti	1	2	3	4	5
8. Chcete něco dalšího doplnit nebo okomentovat? (Můžete psát i na druhou stranu listu.)